

'Arandu regua ayvu Provérbios Salomão omombe'u va'ekue oĩa^a

'Arandu regua ayvu provérbios Salomão omombe'u va'ekue oĩa

Avakue ma opa marãgua re oikuaa pota 'rã oikuaaxe vy. “Ha'e rã 'arandua ma mamó tu oĩ? Mamó tu oĩ mba'emo jaikuaa ete aguã?” (Jó 28.12). Kova'e kuaxia para re ma ombovaia: “Senhor renonde jajererokyjea rupi jaiko vy 'rãe jaupity 'arandua, Iky'a e'ỹ va'e jaikuaa vy 'rãe jaiko kuaa” (9.10).

Huvixa Salomão pe ma Nhanderueete ome'ẽ raka'e pavẽ gui hi'aranduve aguã. Salomão ae ombopara va'ekue 'arandu regua ayvu kova'e kuaxia re oĩ va'e. Amongue henda py ete'i amboae kuery ombopara avi va'ekue. Ha'e va'e regua ayvu ma ijapu'a'i meme, nhanderexarai e'ỹ aguã.

Kova'e kuaxia para re ma avakue 'arandua rive'ỹ oĩ, Nhanderueete guigua anho. Ha'e vy “yvate guigua 'arandua ma jypy'i nhandeapo 'rã nhandereko ky'a e'ỹ aguã rami, ha'e gui nanhandevai rive-rivei 'rã, mborayvu re 'rã nhandekuai, ha'eve vai'i va'e 'rã jaiko, ha'e opa mba'e py nhomboaxy ha'e nhopytyvõ va'e, peteĩ regua joegui ndajayvuvei 'rã, nanhandereko porã merami rivei 'rã guive” (Tiago 3.17).

Mba'erã pa 'arandu regua ayvu omombe'uague

- 1** ¹'Arandu regua ayvu Davi ra'y Salomão Israel pygua huvixave va'e omombe'u va'ekue,
- ² jaikuaa porã aguã 'arandua ha'e nhanembo'eague, jaikuaa avi aguã hi'arandu va'e kuery ijayvua,
- ³ ha'e nhanembo'ea nhaendu vy 'arandua rupi jaiko aguã, teko porã rupi jaiko vy jaikuaa pota, ha'e joo-joo'i rami jajoguereko aguã,
- ⁴ hi'arandu e'ỹ'i va'e kuery nhamo'arandu kuaa aguã, kunumigue pe voi jaikuaa uka 'arandua rupi ikuai aguã.

^a “Provérbios” e'py va'e ma ayvu ijapu'a'i va'e 'arandu regua.

- 5 Hi'arandu va'e toendu hi'aranduve aguã,
 ombo'e pyre voi toendu oikuaa porãve aguã,
 6 oikuaa aguã 'arandu regua ayvu ha'e mba'emo re ombojoja reve
 ijayvua,
 hi'arandu va'e kuery haxy-axyve va'e re ijayvu teĩ.
 7 SENHOR renonde jajererokyjea rupi jaiko vy 'rãe mba'emo jaikuaa.
 Ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e kuery ma noenduxeĩ 'rã hi'arandurã re
 ombo'ea teĩ.

Heko vai va'e kuery ayvu rupi jaiko e'ỹ aguã

- 8 Xera'y, endu ke nderu nembo'e ramo,
 ejepe'a eme ndexy ijayvuague rupi reikoa gui.
 9 Mba'eta ha'e nunga ndeapo porã 'rã akã regua iporã va'e rami,
 ha'e mbo'y ndeaju'y re oĩ va'e rami.
 10 Xera'y, heko vai va'e kuery nembotavy aguã rupi ri ijayvu rã
 enhembotavy uka eme.
 11 Ha'e kuery aipoe'i 'rã: “Eju ke orerupive,
 jaa nhandemi vy,
 nhamaẽ mbegue ikuai rive'i va'e ruguy nhamoẽ aguã.
 12 Ha'e kuery ma oikove reve teĩ nhamomba 'rã yvykua py rami,
 oikove teĩ yvyra rupa py onhono porã mbyre rami opyta aguã”,
 he'i 'rã.
 13 “Iporãgue jajou 'rã opa marãgua nhandemba'erã,
 ha'e vy nhanderopy nhamonyẽ 'rã nhandemondakue.
 14 Eju ha'vy enhemoirũ ore kuery reve,
 ha'e rami vy peteĩ'i voko jareko aguã”, he'i 'rã okuapy.
 15 Xera'y, ha'e rami ijayvu ramo eiko eme ha'e kuery reve,
 neĩ epyrõ eme ha'e kuery ikuai rupi.
 16 Mba'eta ha'e kuery onha-onha 'rã mba'emo vai ojapo aguã,
 ojapura 'rã jogueravy tuguy omoẽ aguã katy.
 17 Guyra kuery oexaa py
 nda'evei imbo'aarã jajapo aguã.
 18 Ha'e rami teĩ ha'e kuery ma nguguy ae 'rã omoẽ uka oma'ẽ mbeguea
 py,
 guekove ae oipe'a uka 'rã nhemi rupi joapo vaia py.
 19 Ha'e rami ojoupa reixe va'e kuery ha'e javi opyta vai 'rã,
 ipy'a re oguerekopa reixea oĩ va'e ma hekove ae oipe'a 'rã heravy.

Arandua ijayvua

- 20 Ha'e gui 'Arandua ojapukai 'rã tape rupi,
 tetã mbyte rupi onhendu atã 'rã oikovy.
 21 Tetã kora áry gui voi ijayvu 'rã,

- okê jaikea py ha'e tetã ikuai va'e rupi ijayvu 'rã po rami:^b
- 22 “Pene'arandu e'ỹ'i va'e! Raka'e peve 'rã tu perovy'a pene'arandu e'ỹ'a?
Pendeporojojai rei va'e, raka'e peve 'rã tu pendeporojojai reia rive
pejou porã?
Pene'arandu e'ỹ va'e, raka'e peve 'rã tu pejou vai 'arandua?
- 23 Pendu pota ke xeyavu re,
mba'eta pẽvy amombe'upa 'rã xepy'a re oĩ va'e,
ajapo 'rã xeyvua peikuaapa aguã rami.
- 24 Peẽ kuery xee roenoĩ teĩ napendu potai,
pendea katy akuave'ẽ ramo oikuaa pota va'e ndoikoi.
- 25 Ha'e rami 'rãgue py pendu rivepa apomongetaa,
napenduxei xeyvua.
- 26 Ha'e nunga rupi pejexavai rã xee ju 'rã rojojai.
Penemongyjaarã ou rã aexa vy apuka rei 'rã peẽ kuery re,
- 27 mba'eta penemongyjea ou 'rã vyvutu atã rami,
penemombaarã ou 'rã vyvutu jere rami,
ha'e penembojexavaiarã ha'e penemoingo axyarã ovaẽ avi 'rã.
- 28 Ha'e jave py peẽ pejapukai 'rã xevy teĩ xee nambovai 'rã.
Opa rupi peẽ kuery xereka teĩ ndaxejoui 'rã,
- 29 Mba'eta 'arandua ndapeipotai rire,
SENHOR renonde pejererokyje aguã napemoĩxei vy.
- 30 Xee apomongeta ramo napenduxei,
pendevy xeyavu rã ndapeikuaaxei,
- 31 ha'e rami rire ma peikoague repy ae 'rã pejopy,
pejeguaru 'rã penhemongetaague gui ae.
- 32 Mba'eta hi'arandu e'ỹ'i va'e kuery omanomba 'rã ojepe'aague py,
hi'arandu e'ỹ va'e ojeupe 'Aiko porã' he'i riveague py ae 'rã
okanhymba.
- 33 Ha'e rã xeyavu oendu va'e ma oĩ atã 'rã,
ikuai porã rei 'rã mba'eve gui okyje e'ỹ re.”

Arandua iporã va'e re ijayvua

- 2** ¹ Xera'y, xeyavu rejopy vy,
ha'e ndejee ajapo uka va'e remoĩ ri vy,
- ² 'arandua re rejapyxaka pota vy,
ha'e ndepy'a re mba'emo reikuaa aguã re rejerure ri vy,
- ³ xapy'a rei ne'arandurã re rejapukai vy,
ha'e rendu kuaa aguã re rejerure ete vy,
- ⁴ ne'arandurã reka reikovy vy prata oeka va'e rami,

^b 1.21 Apy gui ma ijayvu va'e ma Arandua. Ha'e rami avi jaikuaa pota porã vy Nhanderuete ae ijayvua.

- mba'emo porã onhomi mbyre rekaa rami reka vy,
 5 ha'e rami vy 'rã reikuaa SENHOR renonde rejererokyjea rupi reiko aguã,
 ha'e rejou 'rã Nhanderuete reikuaa aguã.
- 6 Mba'eta SENHOR ae ome'ẽ 'arandurã,
 ijuru gui ae ou nhane'arandurã ha'e jaikuaa aguã.
- 7 Heko porã va'e kuery peguarã omoĩ porã 'rã 'arandua anhetẽ ete va'e,
 ha'e ramo anhetẽ rupi ikuai va'e pe oĩ 'rã mba'emo vai jokoarã.
- 8 Opena porã 'rã teko porã rupi ikuai va'e re,
 opena 'rã Nhanderuete pegua kuery iky'a e'ỹ va'e oikoa rupi.
- 9 Ha'e rami vy reikuaa 'rã teko porã rupi reikoa, mba'emo re reikuaa
 potaa, ha'e joo-joo'i rami rejoguereko aguã.
 Ha'e rami jaikoa ma tape porã meme.
- 10 Mba'eta ndepy'a re oĩ 'rã ne'arandurã,
 reikuaave reikovya voi nenhe'ẽ py nembovy'ave 'rã heravy.
- 11 Ha'e ramo 'arandua opena 'rã ndere,
 ne'arandua ae nemoingo porã 'rã.
- 12 Ha'e rami vy ndereraa jepe aguã tape vai rupi ikuai va'e gui,
 ha'e avakue nda'eveia rupi ijayvu va'e gui,
- 13 teko porã gui ojepe'a vy
 pytũ rupi anho ikuai va'e gui.
- 14 Ha'e kuery ma teko vai ojapo vy ovy'a rei 'rã,
 heko vai va'e kuery oexa vy anho 'rã ovy'a okuapy,
- 15 tape karẽ rupi ikuai vy
 oiko aguã va'ekue gui ojepe'apa va'e.
- 16 'Arandua ndereraa jepe 'rã kunha itavy rei va'e gui voi,
 kunha mboae tavy reia rupi ijayvu va'e gui.
- 17 Ha'e nunga ma oeja 'rã kunhataĩ guive ome reve joguerekoa gui,
 ha'e Nhanderuete pe oiko aguã re ijayvuague gui voi hexaraipa 'rã.
- 18 Mba'eta ha'e va'e ro katy reo vy manoa katy ae 'rã reo.
 Ha'e oikoa ha'e javi ndereraa 'rã pytũ guy py manoa po'akaa katy.
- 19 Ha'e ramo ha'e va'e kunha pou vy oo va'e ma ndojevyvei 'rã,
 ndojouvei 'rã tape tekove katy oo va'e.
- 20 'Arandua rupi vy reiko 'rã avakue heko porã va'e ikuai rupi,
 nderejavyi 'rã teko porã rupi ikuai.
- 21 Mba'eta yvy pyau ma heko porã va'e peguarã itui,
 ha'e va'e yvy re ikuai va'erã ma anhetẽ rupi oiko va'e kuery anho.
- 22 Ha'e rã opa marã heko va'e kuery ma oipe'apaa 'rã yvy gui,
 jokorepa va'e kuery omoẽmbaa 'rã ha'e gui.

SENHOR nhanhe'ẽ rendu aguã rupi nhanemo'arandua

- 3** ¹Xera'y, nderexarai eme xee rombo'eague re.
 Ndepy'a re emoĩ porã ke ajapo uka va'ekue.

- 2 Mba'eta ha'e nunga ma nemoingove puku 'rã,
ndere omoĩ retave 'rã ma'et'ya re reiko aguã.
- 3 Nderexarai eme mborayvu ha'e anhetẽ va'e rupi reikoa aguã gui.
Ha'e rami reiko aguã emoĩ ndeaju'y re mbo'y remoĩa rami.
Ndepy'a re embopara yvyrape re rami.
- 4 Ha'e rami vy reupity 'rã Nhanderuete nemboaxya,
avakue voi nemboete 'rã.
- 5 Ndepy'a ha'e javi py ejerovia tema SENHOR re ae,
ha'e rã ndee ae 'arandua re ma ejerovia eme.
- 6 Opa mba'e rejapoa py nema'endu'a hexe.
Ha'e ramo ha'e oipe'a 'rã nerenonderã.
- 7 Enhemo'arandu eme ndee ae reikuaa rupi rive.
Eiko tema SENHOR renonde rejererokyjea rupi, ha'e ejepe'a teko
vai gui.
- 8 Ha'e rami reikoa ma ojapo 'rã nderete imbaraeteve aguã rami,
nekãgue voi omokaneõgua 'rã.
- 9 Emboete ke SENHOR mba'emo rereko va'e py,
ha'e jypy'i rejou va'ekue-ekue reme'ea py.
- 10 Ha'e ramo nderoguy tynyẽmba 'rã mba'emo ra'yĩgue,
vinho hyru gui voi onheẽmba rei 'rã.
- 11 Xera'y, endu rive eme ta'vy SENHOR nemo'arandu rã,
ndekuerai eme guive ndevy ijayvu ramo,
- 12 mba'eta SENHOR ma guembiayvu kuery pe ae 'rã ijayvu,
tuu gua'y oayvu va'e pe ijayvua rami avi.^c
- 13 Ovy'a ete 'rã ava o'arandurã ojou va'e,
oikuaa aguã oupity va'ekue.
- 14 Mba'eta ha'e rami jaikoague repy ma prata gui ovareve,
ouro iporãve va'e gui ovareve.
- 15 Pérola gui voi ovareve 'rã.
Opa mba'e reipota va'e ma 'arandu gui ndovareive.
- 16 Opo oiporu kuaa regua re 'arandu oguereko nderekove ombopukuve
aguã,
ha'e rã oiporu kuaa e'ya re ma oĩ mba'emo porã ha'e nemboetea
aguã regua.
- 17 Ha'e va'e tape ma iporã va'e meme.
Ha'e va'e rupi jaa vy jaupity 'rã mby'a porã.
- 18 Oupity va'e pe ma yvyra tekove me'ea hi'aĩ.
Ovy'a ete 'rã oupity va'e ha'e javi.
- 19 O'arandua rupi SENHOR yvy onhono raka'e,
oikuaapaa rupi ojapo imoiny yva.

- 20 Opa mba'e oikuaapa va'e vy yy ombovu raka'e yvy guýry oĩague gui,
ha'e rã arai gui ma ombou yxapy.
- 21 Xera'y, emboyke eme rexaá py remoĩ va'ekue,
ereko riaa ke 'arandu anhetẽ va'e reiko kuaa aguã.
- 22 Mba'eta nenhe'ẽ pe ome'ẽ rã tekove,
ndeaju'y re mbo'y remoĩ vy renhembobjeguaa rami avi.
- 23 Ha'e rami vy tape rupi reikoa rupi voi reiko porã rã,
renhepyxanga e'ỹ re.
- 24 Renheno ta ma vy nderekyjei rã,
ha'e gui renheno ma vy reke porã rã.
- 25 Enhemondyi eme mba'emo oiko xapy'a teĩ,
neĩ heko vai va'e kuery mokanhyarã ou va'e gui.
- 26 Mba'eta SENHOR oĩ 'rã ndere ou va'e jokoarã,
ndepy re voi opena 'rã nembo'aa e'ỹ aguã.
- 27 Eipytyvõ e'ỹ eme ojexavai rei'i va'e kuery,
ndepo py remboja'o aguã rereko ri vy.
- 28 Xapy'a rei aỹ ma voi mba'emo rereko ri vy
aipore eme neirũ pe: "Tereo ju, ha'e gui ko'ẽ rã ma eju ju.
Ha'e ramo ma ame'ẽ 'rã mba'emo", 're eme.
- 29 Enhembopy'a eme neirũ re rejapo vai aguã,
ndere ojeroviaa rupi ndero katy'i oĩ ramo.
- 30 Nda'evei joupe ndeayvu ete-ete aguã mba'eve py e'ỹ,
ndevy ojapo vai e'ỹ re.
- 31 Erovy'a rei eme ojerovia rei va'e,
eiko eme guive ha'e kuery ikuaia rami,
- 32 mba'eta SENHOR ojeguaru heko vai va'e gui,
ha'e rã heko porã va'e ma oirũ ae rami 'rã oguereko.
- 33 SENHOR ijayvu vaiague opyta 'rã heko vai va'e ro re,
ha'e rã heko porã va'e rekoa re ma imoingo porãarã anho oĩ 'rã.
- 34 Mba'eta ha'e ojojai 'rã ojojai reia rupi ikuai va'e,
ha'e rã yvyĩgueve'i ma omboaxy 'rã.^d
- 35 Hi'arandu va'e omboetepy 'rã ikuai,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma oxĩmba aguã rami ikuai.

Nhanderuete nhanemongetaa

- 4** ¹ Xera'y kuery, pendu ke penderu penembo'ea.
Pejapyxaka porã ke peikuaa porã aguã.
- ² Mba'eta xee ma iporã va'e re rombo'e.
Ha'e nunga rupi penderexarai eme rombo'eague re.
- ³ Ha'e gui xee voi ta'y aiko va'ekue xeru ro py.

- Naxembaraetei teri va'ekue, ha'i reve ipi'a peteĩ'i va'e aiko vy.
- 4 Ha'e jave py xeru xembo'e vy aipoe'i:
 “Emoĩ ke xeayvua ndepy'a re.
 Ejapo tema ajapo uka va'e, ha'e vy 'rã reikove.
- 5 Emoĩ ne'arandurã ha'e mba'emo reikuaa aguã.
 Nderexarai eme, ejepe'a eme guive xeayvua gui.
- 6 Ejepe'a eme 'arandua rupi reikoa gui. Ha'e ramo 'rã ndere opena porã.
 Embovare ke, ha'e ramo 'rã nderepy.
- 7 'Arandua ma iporãve va'e ramo emoĩ ne'arandurã.
 Tá, mba'emo rejoua rupi rejou avi 'rã mba'emo reikuaa aguã.
- 8 Embovare ete ke 'arandua, ha'e ramo 'rã nemboyvateve.
 Remoĩ ete ramo nemoingo 'rã omboetepy.
- 9 Neakã re omoĩ 'rã akã regua iporãve va'e,
 coroa hexakãmba va'e ome'ẽ 'rã ndevy”, he'i va'ekue xevy.
- 10 Xera'y, ejapyxaka ke, ha'e ejopy xeayvu.
 Ha'e vy 'rãe reikove puku.
- 11 Mba'eta xee rombo'ea ma tape 'arandua katy oo va'e rupi reo aguã,
 heko porã va'e ikuaia rupi avi reiko aguã.
- 12 Ha'e va'e rupi reguata ramo
 mba'eve rei nandejokoi 'rã reikoa rupi.
 Renha teĩ nerenhepyxangai 'rã.
- 13 Ha'e nunga rupi emoĩ porã ete rombo'eague, nderexarai eme.
 Emoĩ atã ndejee, mba'eta ha'e va'e rupi vy 'rãe reupity
 nderekoverã.
- 14 Nderepiai 'rã heko vai va'e kuery ooa katy.
 Eiko eme heko vai va'e ikuaia rupi.
- 15 Ejapo eme ha'e kuery ojapo va'e.
 Ejepe'a, tereo eme ha'e rupi.
 Ejepekuavo mombyry rupi.
- 16 Mba'eta ha'e kuery ma mba'emo vai ojapo e'ÿa ja ndokei 'rã.
 Ndokei 'rã joity e'ÿa ja.
- 17 Mba'eta ha'e kuery mbojape ho'u va'e ma teko vai anho,
 ha'e vinho oy'u va'e ma ojerovia reia.
- 18 Ha'e rã heko porã va'e ikuaia ma ko'ẽ ouvy va'e rami hexakã,
 hexakã porã-porãve 'rã ovy ko'ẽmba porã peve.
- 19 Ha'e rã heko vai va'e reko ma pytũ rupi oo va'e rami.
 Ha'e kuery ndoikuaai mba'e nunga re 'rã pa onhepyxanga aguã
 voi.
- 20 Xera'y, endu pota xeayvua re.
 Ejapyxaka ke xee rombo'ea re.
- 21 Emboyke eme nderexa py rexa va'ekue.

- Ndepy'a py re 'rã remoĩ.
 22 Mba'eta oupity va'e pe ma tekove me'ëa oĩ,
 ome'ë avi 'rã hete rexaĩrã.
 23 Opa mba'e re repenaa gui epena porãve ndeepy'a re,
 mba'eta ha'e py ae oĩ nderekoverã.
 24 Emombytu'u ndejuru ndeapu reiaty gui,
 eipe'a ndejegui ayvu vai rupi ndeayvua.
 25 Nderexa toexa porã ovy nerenonderã ae.
 Nderova ma nerenonde re ae toĩ.
 26 Eikuaa pota porã ke repyrõa re,
 reikoa ha'e javi hi'yvi aguã.^e
 27 Epia eme reiporu kuaa katy neĩ reiporu kuaa e'ÿa katy.
 Ejoko ndepy teko vai katy oo ta ramo.

Tavy reia rupi jaiko e'ÿ aguã re ijayvua

- 5** ¹Xera'y, eikuaa pota ke 'arandu rupi xeayvua re.
 Ejapyxaka, aikuaa va'e re xeayvu rã endu,
²'arandu re reiko aguã,
 ha'e reikuaa va'e rupi anho ndeayvu aguã.
³Ha'e rã kunha itavy rei va'e ijayvua ma ei rami ete he'ë,
 azeite gui iporãve merami teĩ
⁴opaa py ma tai va'e rami 'rã haxy ndevy,
 kyxexakua haĩmbe jovai va'e rami.
⁵Ipy ma manoa katy oguejy ovy,
 oguata 'rã tata ogue'ÿ va'e katy.
⁶Ndoikuaa potai ovy tape tekove katy oo va'e re,
 ooa katy rei-rei oo va'e rupi 'rã oo oiny oikuaa e'ÿ vy.
⁷Ha'e nunga rupi aÿ xera'y, ejapyxaka xeayvu re,
 ejepe'a eme aipoa'eague rami reikoa gui.
⁸Ejepe'a ke kunha tavy rei gui,
 neĩ hoo rokẽ katy ma voi enhemboja eme,
⁹joupe remboaxa e'ÿ aguã nembroetea aguã va'ekue,
 ha'e joayvu e'ÿ va'e pe reperde e'ÿ aguã nderekovea,
¹⁰reikuaa e'ÿ va'e pe rive remboaxa e'ÿ aguã nembra'e rei-rei,
 ha'e remba'eapoague repy opyta e'ÿ aguã amboae kuery peguarã.
¹¹Ha'e rami e'ÿ vy remano ta ma vy nepoaẽ 'rã rejupy,
 ndero'o ha'e nderete opave ovy ramo.
¹²Ha'e vy aipo're 'rã:
 "Mba'e re tu xee naenduxei karamboae xembo'ea rã!
 Xepy'a re namoĩxei xemongetaa ramo.

- 13 Naendu potai xembo'ea kuery ijayvua,
ndajapyxakaxei karamboae xemo'aranduxea rã.
- 14 Mba'eta aỹ ma aĩ vai aguã rami aiko
heta va'e kuery ijaty va'e oexaa py", 're 'rã.
- 15 Ha'e nunga rupi ey'u nde'ygua gui ae,
ndevy guarã xxyry oiny va'e gui ae.^f
- 16 Tyrã pa oka katy rive ri ty'y renhoẽ ta nde'ygua gui,
tetã mbyte rupi rive oxyry ovy aguã rami?
- 17 Ha'e rami 'rãgue py ndevy guarã ae 'rã rereko,
amboae kuery pe rive remboaxa va'erã e'ỹ.
- 18 Toiko porã nde'ygua,
ha'e erovy'a ke nekunumi guive remendaague va'e.
- 19 Ha'e ae ndevyguã toiko guaxu iporã va'e rami.
Ikã anho erovy'a riae.
Reikoa pukukue re erovy'a pejoayvua rupi.
- 20 Xera'y, mba'e re 'rã tu renhembotavy uka kunha mboae pe?
Mba'e re 'rã tu kunha mboae kã rupi reikuavã?
- 21 Mba'eta nhande jaikoa ma SENHOR oexapa,
oikuaa pota 'rã jaikoa ha'e javi re.
- 22 Heko vai va'e ma mba'emo vai ojapoague py ae 'rã ho'a.
Ha'e ae ojevavyague py ojejokua uka 'rã.
- 23 Omano 'rã ndojekokoi reia py,
ho'a-o'a rei 'rã oikovy okanhy peve.

Jarevea re jaiko e'ỹ aguã re ijayvua

- 6** ¹Xera'y, xapy'a rei neirũ orevea repaga aguã rami reiko 'rã,
e'ỹ vy rexa va'ety e'ỹ reve ha'e rami aguã re pejogueroayvu 'rã.
- ²Xapy'a rei rã aipo'reague py ae reiko 'rã ojokua pyre,
ndeayvua py renhembo'a uka vy.
- ³Xera'y, ha'e rami ri ramo aỹ ma po rami 'rã reiko
reo jepe aguã, neirũ po py re'a ma rire teĩ
tereo pojava, ejerure tema einy neirũ pe.
- ⁴Nda'evei reke ranhe aguã,
emboty eme ranhe nderexa.
- ⁵Tereo jepe nho pota ke, guaxu e'ỹ vy guyra
imba'ejuka va'e po gui oo jepea rami.

Nhaneate'ỹ e'ỹ aguã re ijayvua

- ⁶Ndee inhate'ỹ va'e, tereo eikuaa pota tay kuery reko re,
ha'e kuery reko re reikuaa pota vy ne'arandu nho aguã.

^f 5.15 Apy ma ijayvu nhandera'yxy ae'i reve anho jajoguereko aguã re (Cântico 4.15).

- 7 Ha'e kuery ma ndoguerekoi nguvixa,
neĩ herekoa, neĩ imomba'epoarã.
- 8 Ha'e rami teĩ kuaray puku py voi ha'e kuery omoĩ porã 'rã ho'u
va'erã,
nhamono'õa ára ha'e kuery voi omono'õ 'rã guembi'urã.
- 9 Ndee inhate'ỹ va'e, raka'e peve tu renheno 'rã rejupy?
Raka'e peve 'rã tu reke rejupy?
- 10 Mba'eta "Takeve'i ju ranhe" 're vy repytu'uve tema 'rã,
ha'e renhekuavã 'rã rejupy.
- 11 Ha'e rami ae 'rã ovaẽ xapy'a nemomboriauarã imonda va'e rami,
nemoĩ axyarã ou xapy'a 'rã ava guembiporu revegua rami avi.

Teko vai rupi jaiko e'ỹ aguã re ijayvua

- 12 Avakue mba'everã ovare e'ỹ va'e, heko vai va'e ma
opa marã rei 'rã ijayvu.
- 13 Oxapymi-pymi ha'e opy omomy-momyĩ rei 'rã okuapy,
opo ombovava-vava 'rã guive nhombotavya rupi.
- 14 Ha'e gui ipy'a re ma ha'ëve e'ỹ va'e anho 'rã oĩ,
teko vai re ae 'rã onhembopy'a okuapy,
ha'e joo rami e'ỹ-e'ỹ nhomoingoa re 'rã ikuai.
- 15 Ha'e nunga rupi imokanhyarã ou xapy'a 'rã.
Ou xapy'a 'rã imopẽmbaarã, ha'e jipoi 'rã imongueraarã.
- 16 Mba'eta mboapy meme regua oiko SENHOR ndojou porã va'e,
sete-a voi oiko onhe'ẽ py ojou vai va'erã:
- 17 ha'e va'e ma guexa py onhemboyvate rei va'e,
oapekũ py ijapu va'e,
opo py heko porã'i va'e ruguy omoẽ va'e,
- 18 opy'a py mba'emo vairã re rive oikuaa pota va'e,
opy py mba'emo vai ojapo aguã katy ojarurave va'e,
- 19 joekokue ramigua rive ijapu vy omombe'u va'e,
ha'e joegua kuery joo rami e'ỹ-e'ỹ ikuai aguã rami ojapo va'e.

Kunha mboae reve nhandetavy rei e'ỹ aguã re ijayvua

- 20 Xera'y, nderexarai eme nderu ijayvuague re,
ejepe'a eme ndexy nembo'eague rupi reikoa gui.
- 21 Emoĩ porã ke ndepy'a re,
mbo'y ndeaju'y re remoĩa rami emoĩ riae ndejee.
- 22 Mba'eta ha'e va'e ayvu ma reguataa rupi nderereko 'rã,
reke jave voi opena porã 'rã ndere,
ha'e rekeague gui revy jave nemo'arandu teri 'rã.
- 23 Mba'eta ojapo uka pyre ma tataendy rami 'rã oĩ,
nhanembo'ea nhanemoexakã 'rã,

- arandu rupi nhanemongetaa ma tape tekove katy oo va'e oĩ,
 24 ndejoko aguã kunha itavy rei va'e gui,
 kunha mboae nembotavy aguã rupi ijayvu va'e gui.
 25 Ha'e nunga iporãa rexa teĩ emoaruã rei eme,
 enhembotavy uka eme oma'ẽ ngatu teĩ.
 26 Mba'eta kunha itavy rei va'e pe ma mbovy'i 'rã opagaa peteĩ mbojape
 repyrã rive,
 ha'e rã omenda va'e reve itavy reia rekovia ma guekove ae 'rã
 ome'ẽ.
 27 Amongue opexo re tata oikuavã heravy ramo
 ijao ndokai 'rã ri?
 28 Ha'e rami e'ỹ vy tapyĩ áry uguata vy nda'u
 ipy ndokai 'rã ri?
 29 Ha'e rami ae 'rã oirũ ra'yxy reve itavy va'e re oiko.
 Hexeve itavy rei va'ekue ma ndopaga e'ỹi 'rã.
 30 Imonda va'e minha karuai gui imonda teĩ
 ndajajou vai 'rã ri ty'y?
 31 Mba'eta ha'e nunga ojoua ri vy sete-kue áryve 'rã ombopagaa.
 Ngoo py uguereko va'ekue ha'e javi ome'ẽmba 'rã.
 32 Ha'e rã kunha mboae reve itavy rei va'e ma na'inhakã porãvei ae.
 Ha'e rami ikuai va'e ma ha'e kuery ae onhemomba ukaxe vy.
 33 Ha'e rire oendu 'rã oinupãmba rã oximba aguã.
 Raka'e rã peve ima'endu'aa riae 'rã ha'ekue re.
 34 Mba'eta ime hakate'ỹ vy ipoxy 'rãe,
 ha'e vy ombopaga aguã ára py noendui 'rã omboaxya.
 35 Neĩ mba'eve ndojopyxei 'rã onhemboaxy ukaa rupi ome'ẽ va'e voi,
 ixupe mba'emo porã ome'ẽ reta ta teĩ.

Kunha itavy rei va'e re ijayvu jevyague

- 7** ¹ Xera'y, nderexarai eme xeayvua re,
 emoĩ ndepy'a re ajapo uka va'e.
² Ejapo ke ajapo uka va'e, ha'e vy 'rã reikove.
 Ndejee emoĩ atã xeguigua lei, nderexa ra'yĩ huũa'i re repenaa
 rami.
³ Emoĩ ke xee rombo'ea nekuã regua rami,
 ndepy'apy re emoĩ, yvyrape re remboparaa rami.
⁴ 'Arandua pe ma aipo'ere: "Xereindy ae'i",
 ha'e mba'emo reikuaa aguã pe ma "Xeretarã ae'i" 'ere.
⁵ Mba'eta ha'e nunga ndejoko 'rã kunha mboae gui,
 kunha itavy reia rupi ijayvu va'e gui.
⁶ Ha'e gui xero re janela yvate oĩ gui,
 janela joko pa'ũ rupi ama'ẽ ainy vy

- 7 aexa reta karamboae hi'arandu e'ỹ va'e.
Ha'e va'e kunumigue aexa va'e mbyte py
peteĩ aexa avi hi'arandu e'ỹ ete va'e.
- 8 Ha'e va'e ma peteĩ tape'i rupi oo oiny,
kunha tavy rei va'e ro rexei'i rupi.
Ha'e vy hoo via rupi ae oo
- 9 ka'aru'i, kuaray oike ramo'i jave,
pytũ ho'a jave.
- 10 Ha'e gui ma ha'e va'e kunha oẽ ovaexĩ aguã.
itavy rei va'e ao py onhemonde ouvy,
ombotavy aguã re onhembopy'aa rupi.
- 11 Itavy aguã re anho 'rã ipy'a va'e,
ndopytai 'rã guive ngoo py, ndopyta kuaai rei 'rã.
- 12 Amongue py tape pia rupi 'rã hekony,
amongue py ma tetã mbyte rupi 'rã oo,
opa rupi oma'ẽ 'rã oikovy nhoarõa rupi.
- 13 Ha'e gui ma kunumi va'e re onhemboja vy oayvu.
Ha'e vy oma'ẽ tavy rei reve aipoe'i ixupe:
- 14 “Tembí'u areko ja'u aguã, ange amboaxa va'ekue regua.
Ange ajapopa ma kuri anhemboayvuague.
- 15 Ha'e rami vy aju ainy roeka vy.
Ha'e vy aỹ ma rovaexĩ ma.
- 16 Ha'e gui xerupa ma anhovãmba ma voi
ajukue iporãve va'e Egito guigua py.
- 17 Xerupa amoeakuãmba ma avi mirra py,
aloés ha'e cinamomo py guive.
- 18 Jaa ke, jajoayvua py nhaĩ pytũ mbukukue re.
Javy'a vaipa 'rã jajoayvua rupi anho.
- 19 Ha'e gui xeme ma noĩ xero py.
Momyry ete rupi uguata oikovy.
- 20 Peráta heta ugueraa ovoko py.
Raka'eva rã jaxy inhypytũ jave mae ma ou ju 'rã”, he'i.
- 21 Ha'e rami vy kunha va'e ijayvu porã kuaa vy ombotavy ete,
oayvu kuaa rupi ojopy heravy aguã.
- 22 Ha'e ramo kunumi va'e ma are'ỹ'i re oo oiny hexeve,
vaka ojukaa aguã katy oo va'e rami,
ha'e rami e'ỹ vy guaxu nhuã oĩa katy onha ovy va'e rami,
- 23 ipy'a rupi hu'y onhyvõ peve,
ha'e rami e'ỹ vy guyra'i mondepi katy oveve ovy va'e rami,
ha'e py omano aguã oikuaa e'ỹ vy.
- 24 Aỹ ma xera'y, ejapyxaka porã ke,
eikuaa pota porã xeayvua re.

- 25 Neĩ ndepý'a eme ha'e va'e nunga kunha reve rejereraa uka aguã,
 enhemokanhy uka eme oikoa rupi reoa py.
 26 Mba'eta ha'e nunga heta ma oity avakue, ombojexavai guive.
 Mbovy e'ỹ ma omano ikáuxa.
 27 Ha'e va'e ro via ma yvyra rupa katy nhandereraa va'e,
 nhandererojeýj 'rã heravy manoa katy.

Arandua opa mba'e gui iporãve va'ea re ijavyua

- 8** 1'Arandua voi nda'u ndojapukai avi 'rã ri?
 Ha'e rami vy nanhanerenoĩ 'rã ri ty'y mba'emo kuaa ukaa rupi?
 2 Mba'eta oĩ 'rã vvyty yvateve va'e áry,
 tape yvýry, tape pia rexei rupi guive,
 3 tetã kora rokẽ py nhavaẽ'i javya py,
 okẽ py ojavukai 'rã oiny.
 4 Ha'e vy aipoe'i 'rã: "Xee voi aĩ peẽ avakue roenoĩ ainya py,
 xeayvu ainy avakue ha'e javi pe.
 5 Ha'e gui pene'arandu e'ỹ'i va'e,
 peikuaa pota ke peiko kuaa aguã re.
 Peẽ hi'arandu e'ỹ va'e, peikuaa ke 'arandua.
 6 Mba'emo iporã va'e re xeayvu rã pendu pota ke.
 Xeayvu 'rã ha'evea rami anho.
 7 Mba'eta xeayvua ma anhetẽ meme,
 ha'e rã apu gui ma xee ajeguaru.
 8 Xee aipoa'ea ma anhetẽ ete va'e meme.
 Xeayvua re ma peteĩve henda py noĩ nhombotavyarã, neĩ opa
 marã nhomoingoarã.
 9 Oendu kuaa va'e pe ma anhetẽ va'e meme,
 ha'eve va'e meme oikuaa aguã oupity va'e pe.
 10 Prata 'rãgue py pejopy ke rombo'ea,
 ouro oiporavo pyre 'rãgue py pejopy mba'emo aikuaa uka va'e.
 11 Mba'eta 'arandua ma ita ovareve va'e gui iporãve va'e,
 opa mba'e peipotaa gui ha'eveve.
 12 Xee 'Arandua ma peiko kuaa aguã rupi aĩ.
 Xee areko va'e ma peikuaa aguã ha'e penemongetaarã.
 13 SENHOR renonde ojererokyjea rupi oiko va'e ma ojou vai 'rã teko vai.
 Ha'e gui xee ajou vai va'e ma nhemboyvate reia, jejou porã reia,
 teko vai rupi ikuaia ha'e opa marã ayvua.
 14 Xegui ae 'rã pendu penemongetaa ha'e 'arandua anhetẽ ete va'e.
 Xee ma peikuaa porã aguã ae aĩ, ha'e penembopo'akaarã.
 15 Xegui ae huvixave kuery opena kuaa,
 ha'e huvixa ikuai va'e anhetẽ rupi 'rã ijavyu kuaa.
 16 Xegui ma joguerekoa kuery opena kuaa 'rã,

- yvatekueve ha'e nhomboayvua kuery ha'e javi.
 17 Xee ma ayvu 'rã xerayvu va'e kuery,
 ha'e xereka va'e ma xejou 'rã.
 18 Xereve vy 'rã pejou mba'emo porã, ha'e omboetepy peiko,
 mba'emo porã ivaipa va'erã e'ỹ ha'e teko porã 'rã pejou.
 19 Mba'emo xee areko va'e ma ouro gui ovareve ete, ouro oiky'a'o pyre
 ha'e prata oiporavo pyre gui ha'eveve va'e.
 20 Xee ma tape teko porã rupi anho aiko va'e,
 tape joguereko kuaa aguã oĩa va'e mbyte rupi aguata va'e,
 21 ha'e rami vy xerayvu va'e kuery pe ame'ẽ aguã iporã va'e,
 ha'e kuery ro amonyẽ aguã iporã va'e anho.

Jypy'i guive 'Arandu oikoague re ijayvua

- 22 SENHOR mba'emo omoingo ppy'i guive xee ma voi xerereko,
 guembiapo ymavegua ojapo e'ỹ mbove ma voi.
 23 Yma voi xemoĩ, jypy'i ete guive,
 yvy onhono e'ỹ mbove.
 24 Ye'ẽ oiko e'ỹ mbove voi xee aiko ae ma va'ekue,
 yvu ndoikoi teri reve.
 25 Yvyty onhono e'ỹ mbove,
 yvy'ã hendarã py omoĩ e'ỹ mbove xee aiko ae ma va'ekue.
 26 Ha'e va'e jave py ma yvy ha'e nhuũndy nomoingoi teri,
 neĩ yvy ku'i nomboypy teri.
 27 Ha'e gui yva hendarã py omoĩ jave xee aĩ ae ma,
 ha'e yva apy ye'ẽ áry rupi oa'anga jave.
 28 Yva re arai omoĩ jave py xee aĩ ae ma,
 ye'ẽ iguy gui oẽ aguã oipe'a jave,
 29 ye'ẽ remberã oa'anga jave voi
 ha'e va'e rupi yy oxyry ovy e'ỹ aguã,
 ha'e yvy ytarã omoĩ jave py,
 30 ha'e va'e jave py ma xee aĩ ae ma hexeve, ha'e oipota va'e apoarã.
 Ko'ẽ nhavõ aĩ va'ekue ambovy'aa rupi,
 henonde avy'aa rupi tema aiko.
 31 Xee arovy'a va'ekue yvy tekoarã ojapo va'ekue,
 avakue ra'y kuery ha'e javi guive.
 32 Aỹ ma xera'y kuery, pendu ke.
 Ovy'a ete 'rã xee aikoa rupi oiko va'e.
 33 Pendu ke xee rombo'ea pene'arandu aguã,
 penduxe e'ỹ eme.
 34 Ovy'a ete 'rã xenhe'ẽ rendu va'e,
 ko'ẽ nhavõ xerokẽ py oĩ va'e,
 xero katy aikea'i py xerarõ oiny va'e.

- 35 Mba'eta xejou va'e ojou avi 'rã tekove,
 ha'e oupity 'rã SENHOR oguerovy'a aguã.
 36 Ha'e rã xerovai ojevavy va'e ma onhe'ẽ pe ae ojapo vai.
 Ha'e javi xejou vai va'e omano aguã rive oguerovy'ave vy."

Arandua ngaru ojapo va'e re ijavyua

- 9** ¹Arandua ojapo ngoorã,
 ha'e vy omoatyrõ sete ijytarã.⁸
²Ojuka uka mymba ngaru ojapo aguã,
 oguereko katu ma vinho, ha'e gui mesa áry omoĩmba.
³Ha'e rami vy guembiguai kuery omondouka
 tetã yvateve va'e áry rupi nhoenõ aguã. Aipoe'i uka:
⁴"Ndapeikuaai rei va'e, peikepa ke apy!" he'i uka.
 Hi'arandu e'ỹ va'e kuery pe aipoe'i uka:
⁵"Peju ke pe'u mbojape xea py,
 ha'e pey'u vinho areko katupa va'ekue.
⁶Pendekuaive eme 'arandu e'ỹa rupi, ha'e vy 'rã peiko areve.
 Tape 'arandu oĩa rupi anho peiko", he'i uka.
⁷Ha'e gui porojojai rei va'e kuery pe pendeayvu vy
 peẽ ae pejejojai uka rei,
 heko vai va'e kuery pe pendeayvu vy pejeavyky uka rei 'rã.
⁸Nda'evei ae porojojaia pe nhandeayvu aguã, nhandevy ipoxy e'ỹ
 aguã.
 Ha'e rã hi'arandu va'e pe nhandeayvu ramo ma nhanderayvu 'rã.
⁹Hi'arandu va'e nhambo'e ramo ma hi'aranduve 'rã,
 heko porã va'e nhambo'e ramo oiko kuaave 'rã ovy.
¹⁰SENHOR renonde jajererokyjea rupi jaiko vy 'rãe jaupity 'arandua,
 Iky'a e'ỹ va'e jaikuaa vy 'rãe jaiko kuaa.
¹¹Mba'eta xereve vy anho peiko pukuve 'rã,
 penerenonderã ma'et'ỹa amoĩ retave ramo.
¹²Pene'arandu ri vy pendejeupe guarã ae 'rã pejou,
 ha'e rã pejojajai reia py ma peẽ ae 'rã penhemoĩ vai.

Kunha hi'arandu e'ỹ va'e nhoenõ oinya

- ¹³'Arandu e'ỹa ma kunha ojejoko kuaa e'ỹ ha'e opa marã rei onhendu
 va'e.
 Ha'e nunga ma mba'eve ndoikuaai 'rã.
¹⁴Oguapy 'rã oiny ngokẽ py,
 tetã yvatevea py tenda áry oĩ 'rã,
¹⁵oaxa va'e-va'e ha'e omba'eapo vy

⁸ 9.1 Apy ma Arandua re ijavyua, hoo va'e ngaru pavẽ pe ojapo va'e re rami.

oje'oi va'e pe aipoe'i aguã:

16 “Ndapeikuaai rei va'e, pejupa ke apy!”

Hi'arandu e'ỹ va'e kuery pe aipoe'i 'rã:

17 “Yy mondakue ma yro'yxã porãve,

ha'e mbojape nhemi rupi ja'u va'e ma heeve”, he'i.^h

18 Ha'e rã ha'e pyguarã oenoĩ va'ekue ma ndoikuaai oĩa py manogue anho ikuaia,

ha'e py oike va'ekue ma yvykua manoa py meme ikuai.

Heko porã ha'e heko vai va'e reko re ijayvua

Arandu regua ayvu Salomão omombe'u va'ekue

10 ¹Ta'y kuery hi'arandu va'e ombovy'a 'rã ngu, ha'e rã ta'y kuery hi'arandu e'ỹ va'e ma omomboriatu 'rã oxy.

²Mba'emo jajeyavya rupi jajou va'e ma mba'everã ndovarei, ha'e rã teko porã ma nhandereraa jepe 'rã manoa gui.

³SENHOR ndoejai 'rã heko porã va'e karuai oendu oikovy aguã, ha'e rã heko vai va'e ma SENHOR ojoko 'rã oipotapa rei va'e ojou e'ỹ aguã.

⁴Inhate'ỹa rupi omba'eapo va'e ndojoui 'rã mba'eve, ha'e rã ikyre'ỹa rupi omba'eapo va'e ma ojou-jouve 'rã oipotapa va'e.

⁵Kuaray aku porã jave ta'y hi'arandu va'e omono'õ 'rã mba'emo, ha'e rã mba'emo omono'õa ára py oke rive va'e ma omoximba rei 'rã ngu kuery.

⁶Heko porã va'e akã re oĩ 'rã imoingo porãarã, ha'e rã heko vai va'e ma nhomoingo vai aguã rupi anho ijayvu.

⁷Heko porã va'e re nhanema'endu'aa ma nhanemoingo porã 'rã, ha'e rã heko vai va'e rery re nhanema'endu'aa ma mba'emo ru'ũgue rami rive.

⁸Opy'a py hi'arandu va'e omoĩ porã 'rã ojapo uka pyre, ha'e rã o'arandua rupi e'ỹ ijayvu va'e ma oĩ vai 'rã.

⁹Anhetẽ rupi ikuai va'e oĩ atã 'rã, ha'e rã tape karẽ rupi ikuai va'e re ma oikuaa potaa 'rãe.

¹⁰Nhombotavya rupi oxapymi-pymi va'e ma nhomomboriatu va'e vy, o'arandua rupi e'ỹ ijayvu va'e oĩ vai 'rãe.

¹¹Heko porã va'e ayvu ma tekove me'ëa ae, ha'e rã heko vai va'e ma jojuka aguã rupi anho ijayvu.

¹²Mborayvu rupi e'ỹ ikuai va'e nhomopu'ãmba rei 'rã. Ha'e rã porayvu va'e ma ojao'i uka 'rã ojejavya ague.ⁱ

^h 9.17 Apy ma ijayvu nhemi rupi jajeyavya re.

ⁱ 10.12 ¹ Pedro 4.8

- 13 Oiko kuaa va'e ijavyu rã nhaendu vy jajou 'rã nhane'arandurã,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma oinupãa aguã rami ikuai.
- 14 Hi'arandu va'e omoĩ porã 'rã 'arandua,
ha'e rã heko vai va'e ma onhemokanhy uka aguã rupi rive ijavyu.
- 15 Oguerekopa va'e ma omba'e rei-rei re oĩ atã, tetã ikorapa va'e py
rami,
ha'e rã iporiaukue'i ma ikuai axy 'rã mba'eve ndoguerekoia py.
- 16 Heko porã va'e oikoague repy ma tekove,
ha'e rã heko vai va'e ma ojejavyague repy ae 'rã ojou.
- 17 Ombo'ea ague rami ikuai va'e ma tape tekove katy oo va'e rupi oje'oi,
ha'e rã omongeta ague rupi e'ỹ ikuai va'e ma ha'eve e'ỹa katy 'rã
oje'oi.
- 18 Ijapu va'e ma opy'a re omoĩ 'rã joe nda'ija'eia,
joekokue omombe'u merami rive va'e ma hi'arandu e'ỹ va'e ae.
- 19 Ijavyu reta rei va'e ojejavy 'rãe,
ha'e rã ayvu py ojejoko kuaa va'e ma oiko kuaa va'e vy ae.
- 20 Heko porã va'e ayvu ma prata oiporavo pyre rami,
ha'e rã heko vai va'e kuraxõ ma mba'erã ndovarei.
- 21 Heko porã va'e ayvu ma teta omongaru va'e rami,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e kuery ma omanomba rive 'rã, ndoikuaa
potaxeĩ rire.
- 22 SENHOR nhandereroayvu porã vy ojapo jajou-jouve aguã rami,
neĩ peteĩve henda py nanhanemomboriaui 'rã.
- 23 Hi'arandu e'ỹ va'e oikuaa ramo opa marã rei nhandekuaia rupi
merami 'rã javy'a,
ha'e rã avakue oikuaa ete va'e pe ma nhane'arandua rupi vy 'rãe
javy'a.
- 24 Heko vai va'e mba'emo gui okyjea va'e ae 'rã oiko hexe,
ha'e rã heko porã va'e oarõ oikovya ma Nhanderueete ojapo 'rã
ojeupity aguã rami.
- 25 Yvytu vaikue opytu'u xapy'aa rami avi heko vai va'e kuery reko voi
okanhy xapy'a 'rã,
ha'e rã heko porã va'e ma oĩ atã riae 'rã.
- 26 Nhaneraĩ pe vinagre nda'evei, ha'e nhanderexa pe ma hataxĩ
nda'evei,
ha'e rami ae inhate'ỹ va'e nda'evei avi ijokuaia pe.
- 27 SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy jaikove puku 'rã,
ha'e rã heko vai va'e ikuaia ma ijapy voi 'rã.
- 28 Heko porã va'e oarõa ma ombovy'a 'rã,
ha'e rã heko vai va'e oarõa ma oaxa rive 'rã.
- 29 SENHOR guigua tape ma anhetẽ rupi ikuai va'e onhemi aguã,

ha'e rã heko vai va'e pe ma imombaarã rive oĩ.

30 Heko porã va'e ma raka'eve rã peve ndoityai 'rã,
ha'e rã heko vai va'e ma nomombytaai 'rã yvy re.

31 Heko porã va'e ayvu nhomo'aranduve 'rã,
ha'e rã ijayvu vaikue rei va'e ma omombaa 'rã.

32 Heko porã va'e ayvu nhombovy'a 'rã,
ha'e rã heko vai va'e ma ha'eve'ÿa rupigua re anho 'rã ijayvu.

11 1 Jokorea rupi mba'emo opeja va'e gui SENHOR ojeguaru,
ha'e rã ha'evea'i rami opeja va'e ma oguerovy'a 'rã.

2 Jajejou porã rei rive ramo avave rei nanhanemboeteai 'rã,
teĩ nhandemo'yvy'i vy ma jajou 'rã nhane'arandurã.

3 Heko porã va'e anhetẽ rupi ikuaia ma oguereko 'rã ha'evea rupi,
ha'e rã anhetẽ rupi e'ÿ ikuai va'e ma anhetẽ e'ÿa ae 'rã omomba.

4 Nhombopagaa ára py opa mba'e jarekopa va'ekue ndovarei 'rã
mba'everã,

ha'e rã nhandereko porãa ma nhandereraa jepe 'rã manoa gui.

5 Anhetẽ rupi ipy'a va'e pe ma heko porãa ae omoatyrõ 'rã haperã,
ha'e rã heko vai va'e ma ho'apa 'rã ha'e kuery ae reko vaia py.

6 Heko porã va'e oo jepe 'rã ha'e kuery ae reko porãa py,
ha'e rã jokorea rupi ikuai va'e ma ha'e kuery ae reko vaia py 'rã
ombo'aa.

7 Heko vai va'e omano ramo mba'emo oarõague voi opa 'rã,
heko vai va'e oarõague opa rive 'rãe.

8 Heko porã va'e ogueraa jepea 'rã ojexavaia gui,
ha'e gui heko vai va'e re jevy 'rã ha'e nunga ou.

9 Anhetẽ rupi e'ÿ ikuai va'e ma ayvu py rive oity 'rã oirũ kuery,
ha'e rã heko porã va'e ma mba'emo oikuaa rupi oo jepe 'rã.

10 Heko porã va'e ikuai porã ramo tetã pygua kuery ha'e javi 'rã ovy'a
okuapy,

ovy'a avi 'rã okuapy heko vai va'e okanhy ramo.

11 Heko porã va'e ogueroayvu porãa rupi tetã ha'e javi rupi 'rã ikuai
porã,

ha'e rã heko vai va'e kuery ijayvua rupi ma oitya 'rã.

12 Oirũ pe “Mba'e vare'ÿ” he'i va'e re ma noĩ 'arandua,
ha'e rã ava hi'arandu va'e ma okyrirĩ 'rã oikovy.

13 Joekokue ramigua rive omombe'u va'e onhea'ã 'rã onhomi mbyre
oikuaa aguã,

ha'e rã ojeroviapy ma onhomi mbyre nomboaxai 'rã.

14 Joguerekoa hi'arandu va'e ndoikoi ramo avakue pavẽ 'rã ho'apa,
teĩ nhomongetaa heta ikuai ramo ma ikuai porã 'rã.

15 Oirũ orevea opaga aguã rami oiko va'e ojexavai 'rã,
ha'e rã ha'e rami ndoikoi va'e ma oĩ atã 'rã.

- 16 Kunha porayvu va'e ojou 'rã imboetearã,
ipo'akakueve ojou-joupavea rami avi.
- 17 Mborayvu rupi ikuai va'e ma ha'e kuery pe ae ojapo porã,
ha'e rã joapo vai rei va'e ma ha'e kuery ae onhemoi vai uka.
- 18 Heko vai va'e ojeupe guarã ojou va'e ma imarã va'erã,
ha'e rã teko porã rupi oiko va'e ma anhetẽ ete va'e guigua ojou 'rã
oikoague repy.
- 19 Heko porã va'e oo 'rãe tekove katy,
ha'e rã teko vai rupi ikuai va'e ma omano ete 'rãe.
- 20 Opy'a py opa marã ikuai va'e gui SENHOR ojeguaru ete 'rã,
ha'e rã anhetẽ rupi ikuai va'e ma oguerovy'a 'rã.
- 21 Heko vai va'e nombopagaa e'yi 'rã, jaikuaa,
ha'e rã heko porã va'e kuery regua ma oo jepe 'rã.
- 22 Ouro guigua ma poryko xĩ jeguarã oi ramo nda'evei.
Ha'e rami ae kunha porã re hi'arandu e'ya oi ramo nda'evei.
- 23 Heko porã va'e oipotaa rami vy oiko 'rã nhomoingo porãarã,
ha'e rã heko vai va'e ma mba'emo oarõ va'ekue 'rãgue py oiko 'rã
imbopagaarã.
- 24 Joupe mba'emo ome'ẽ rive-rive'i va'e ojou retave 'rã heravy,
ha'e rã nome'ẽ rivexei va'e ma oipotapa rei 'rã.
- 25 Imba'eme'ẽ porã kuaa va'e ma oiko porã 'rã,
joupe oy'u va'erã ome'ẽ va'ekue ju omboy'ua 'rãe.
- 26 Mba'emo aju nomboja'oxei va'e re ma heta va'e kuery ijayvu vai 'rã
okuapy,
ha'e rã ivendeare ma ogueroayvu porãa 'rã.
- 27 Joupe ojapo porãa rupi ikuai va'e omboetea 'rã,
ha'e rã teko vai rupi rive ikuai va'e ma ha'e kuery re ae ju 'rã
ojeapa heko vaiague.
- 28 Omba'e rei-rei re rive ojerovia va'e ho'a 'rã,
ha'e rã heko porã va'e ma ijaguyje 'rã mba'emo rogue ipyaupaa
rami.
- 29 Ngopygua kuery ndoguereko kuaai va'e ojou 'rã yvytu rive,
ha'e hi'arandu e'ỹ va'e ikuai 'rã hi'arandu va'e rembiguairã.
- 30 Heko porã va'e ma yvyra'a tekove me'ëa rami ikuai,
tekoerã joua ma hi'arandu va'e ae vy ma 'rã.
- 31 Yvy re heko porã va'e ikuai teria ja ombopagaa 'rã.
Heko vai ha'e ojejavya rei va'e kuery katuve ma ombopagaa 'rã.^j

12 ¹ Onhemo'arandu uka va'e oguerovy'a 'arandua,
ha'e rã nonhemongeta ukai va'e ma hi'arandu e'ỹ va'e ae.

² Heko porã va'e oupity 'rã SENHOR omboaxya,

- ha'e rã opa marã rei onhembopy'a va'e ma ombopaga 'rã.
 3 Avakue ojevavy reia rupi ikuai va'e noĩ atã kuaai 'rã,
 ha'e rã heko porã va'e ma ndoipe'aa'i 'rã.
 4 Kunhague hi'arandu va'e ma ime oguerovy'a 'rã,
 ha'e rã oxĩmba rei aguã rami ikuai va'e ma ikãgue omou'ũmba
 heravy va'e rami.
 5 Heko porã va'e ipy'a 'rã ha'veea rupi anho,
 ha'e rã heko vai va'e ma nhombotavya rupi rive 'rã nhomongeta.
 6 Heko vai va'e ayvu ma jouguy omoẽxe vy oma'ẽ mbegue va'e rami,
 ha'e rã heko porã va'e ayvu ma jogueraa jepearã.
 7 Heko vai va'e oitya rã noĩvei ma 'rã,
 ha'e rã heko porã va'e ramymino kuery ma ikuai riae 'rã.
 8 Avakue hi'arandu va'e re ima'endu'a porãa 'rã,
 ha'e rã opa marã onhembopy'a va'e ma ojou vaia 'rã.
 9 Nanhemboyvate rei teĩ karuai nhaendu jepi 'rãgue py
 ha'evene nanhemo'yvyĩ'i reve nhamba'eapo jaikovy aguã.
 10 Heko porã va'e opena porã 'rã guymba kuery re,
 ha'e rã heko vai va'e py'a re ma nhomoingo axyxea rive oĩ.
 11 Ovy re omba'eapo va'e oguereko reta 'rã tembi'u,
 ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e kuery ma mba'emo rive ojou aguã rupi
 ikuai.
 12 Heko vai va'e ikuai 'rã teko vairã joua rupi rive,
 ha'e rã heko porã va'e ma yvyra hapo porã ha'e hi'a porã va'e rami.
 13 Heko vai va'e onhembo'a uka 'rã ha'e ae ijayvua py,
 ha'e rã heko porã va'e ma oo jepe 'rã ojexavai aguã gui.
 14 Avakue ijayvu porãa rupi ojou 'rã imoingo porãarã,
 petei-teĩ ojou 'rã opo py ojapoague repy.
 15 Hi'arandu e'ỹ va'e ma ojeupe ae ha'veea rami merami oiko,
 ha'e rã hi'arandu va'e ma omongetaa rã ojapyxaka pota 'rã.
 16 Hi'arandu e'ỹ va'e ma opoxya oexa uka vyvoi 'rã,
 ha'e rã hi'arandu va'e ma hexe ijayvua teĩ ojejoko kuaa 'rã.
 17 Anhetẽ rupi ijayvu va'e ojapo ha'veea rami oikuaa potaa aguã rami,
 ha'e rã ijapu va'e ma ojapo nhombotavypaa aguã rami.
 18 Kyxe xĩ py rami avi ijayvuxe va'e ayvu nhomboperepa 'rã,
 ha'e rã hi'arandu va'e ayvu ma moã.
 19 Anhetẽ rupi ijayvu va'e ikuai riae 'rã,
 ha'e rã ijapu va'e ma xapy'a'i guarã rive.
 20 Heko vai va'e py'a re oĩ nhombotavy aguã rive,
 ha'e rã petei rami ikuai aguã re nhomongeta va'e ma oendu 'rã
 ovy'aa.
 21 Heko porã va'e re mba'emo vai ndoikoi 'rã,
 ha'e rã heko vai va'e re ma imoingo axyarã rive 'rã ou.

- 22 Ijapu va'e gui SENHOR ojeguaru,
ha'e rã anhetẽ rupi ikuai va'e ma oguero vy'a.
- 23 Hi'arandu va'e ndoikuaa ukapa rei 'rã mba'emo oikuaa va'e,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma oexa ukapa vyvoi 'rã o'arandu e'ỹa.
- 24 Ikyre'ỹ va'e ipo'aka 'rã joe,
ha'e rã inhate'ỹ va'e ma omomba'eapo nhea'ãa rive 'rã.
- 25 Avakue py'a re heko eta reia oĩ va'e ombojero'a rei 'rã,
ha'e rã ayvu porã'i ma ombovy'a 'rã.
- 26 Heko porã va'e oguereko 'rã heravy oirũ kuery,
ha'e rã heko vai va'e kuery ma ojavy uka 'rã tape.
- 27 Inhate'ỹ va'e ndoexyi 'rã xo'o ojuka va'ekue,
ha'e rã ikyre'ỹ va'e ma mba'emo ojou va'ekue ombovare ete 'rã.
- 28 Teko porã rupi oo va'e ojou 'rã tekove,
ha'e va'e tape rupi manoa noĩ.

- 13** ¹ Ta'y hi'arandu va'e oendu pota porã 'rã tuu ombo'e rã,
ha'e rã jojojai rei va'e ma noendu potai 'rã omongetaa rã.
- ² Avakue ijayvu porãa rupi vy ojou 'rã iporã va'e,
ha'e rã anhetẽ rupi e'ỹ ikuai va'e ma joguero'axe vai rive.
- ³ Ayvu py ojejoko va'e omoĩ atã 'rã guekovea,
ha'e rã ijayvu katu raxa va'e ma ha'e ae onhemoĩ vai.
- ⁴ Inhate'ỹ va'e ma mba'emo oipota rei teĩ ndojoui 'rã,
ha'e rã ikyre'ỹ va'e ma ojoupave 'rã mba'emo.
- ⁵ Heko porã va'e ndojou porã'i 'rã apu,
ha'e rã heko vai va'e ma oxĩmba rei 'rã, ojou vaipy ae vy.
- ⁶ Teko porã ogueraa jepe 'rã anhetẽ rupi ikuai va'e,
ha'e rã ojevavypa rei va'e ma teko vai oity 'rã.
- ⁷ Amongue ma "Arekopa" he'i va'eri mba'eve oguereko vy e'ỹ,
ha'e rã amboae kuery ma "Xeporiau'i" he'i va'eri opa mba'e
oguereko.
- ⁸ Avakue oguerekopa va'e ome'ẽmba 'rã guekovia,
ha'e rã iporiaukue'i ma avave nomoangekoai 'rã.
- ⁹ Heko porã va'e rataendy hexakã porã 'rã,
ha'e rã heko vai va'e rataendy ma oguepa rive 'rã.^k
- ¹⁰ Jajou porã reia ma joe nhapu'ã rei aguã rive oĩ,
teĩ nhanhemongeta uka vy ma jajou 'rã 'arandu.
- ¹¹ Mba'e rei-rei jajou rive va'ekue opa rive avi 'rã,
ha'e rã nhamba'eapoa rupi jajou va'ekue ma hetave 'rã ovy.
- ¹² Mba'emo nharõ jaikovya ndoiko voi ramo nhandekuerai 'rã,
teĩ jaipota va'ekue ojeupity rã yvyra tekove me'ẽa rami oĩ.
- ¹³ Omongetaa rã noendu potai va'ekue ombopagaa 'rã,

^k 13.9 "Hataendy" he'ia py ma tekove re ijayvu vy.

ha'e rã ijayvua oendu vy ojererokyjea rupi ikuai va'e pe ma ome'ëa
reta 'rã.

14 Hi'arandu va'e nhanembo'ea ma tekoverã me'ëa,
nhuã manoa gui jaa jepe agua.

15 Hi'arandu porã va'e omboetea 'rã,
ha'e rã anhetê rupi e'ÿ ikuai va'e reve ma nda'vevei nhandekuai
agua.

16 Hi'arandu va'e ha'e javi oiko kuaa 'rã,
ha'e rã hi'arandu e'ÿ va'e ma oexa uka 'rã o'arandu e'ÿa.

17 Heko vai va'e pe mba'emo omombe'u ukaa ramo oiko 'rã mba'emo
vai,
ha'e rã ojeroviapy pe ri omombe'u ukaa ramo ma moã rami oiko.

18 Omongetaa rã noendu potai va'e ma iporiau ha'e oximba rei agua
rami ikuai,
ha'e rã omongetaa rã oendu porã pota va'e ma omboetea 'rã.

19 Jaipota va'ekue oiko ramo javy'a 'rã nhandepy'a py,
ha'e rã hi'arandu e'ÿ va'e ma ojeguaru 'rã gueko vaia gui ojepe'a
va'e gui.

20 Hi'arandu va'e reve ikuai va'e hi'aranduve 'rã,
ha'e rã hi'arandu e'ÿ va'e reve onhemoirũ va'e ma ojexavai rive 'rã.

21 Mba'emo vai oupity 'rã ojejavypa rei va'e,
ha'e rã heko porã va'e pe ma mba'emo porã anho 'rã ome'ëa.

22 Avakue heko porã va'e ma gua'y ra'y kuery pe 'rã oeja omba'e
rei-reikue,
ha'e rã ojejavypa rei va'e mba'e rei-reikue ma heko porã va'e
peguarã ae 'rã opyta.

23 Iporiaukue'i oyvy omboa'eve ramo'iague py opa mba'e hi'a porã 'rã,
ha'e rã teko porã rupigua ndoikoi ramo oipe'apaa 'rã.

24 Gua'y kuery noinupã potai va'e ma ndoayvui vy,
ha'e rã oayvu vy are e'ÿ re omo'arandu pota 'rã.

25 Heko porã va'e oguereko reta 'rã ho'u va'erã,
ha'e rã heko vai va'e ma oendu 'rã karuai.

14 ¹Kunha hi'arandu va'e ojapo porã 'rã ngoorã,
ha'e rã hi'arandu e'ÿ va'e ma opo py ae ngoo ombovaipave 'rã
heravy.

2 Heko porã va'e ma SENHOR renonde ojererokyjea rupi 'rã ikuai,
ha'e rã tape vai rupi ikuai va'e ma omboete e'ÿ va'e.

3 Hi'arandu e'ÿ va'e oiko axy 'rã ojejou porã reia rupi ijayvuague py,
ha'e rã hi'arandu va'e ma ijayvu porãague py oo jepe 'rã.

4 Toro ra'y omba'eapo va'e ndoikoi rã mba'emo ra'yĩ mboapy'i ae 'rã
jareko nhamõ porãaty py,
ha'e rã toro ra'y ovare va'e jareko vy nhamono'õ retave 'rã.

- 5 Anhetẽ rupi joecko mombe'ua nda'ijapui 'rã,
ha'e rã anhetẽ rupi e'ỹ nhomombe'u va'e ma opa mba'e py 'rã ijapu.
- 6 Jojojai rei va'e o'arandurã oeka teĩ ndojoui 'rã,
ha'e rã hi'arandu va'e pe ma ndaxyi 'rã mba'emo oikuaa aguã.
- 7 Ejepe'a ke avakue hi'arandu e'ỹ va'ea gui,
mba'eta ha'e kuery ijayvu teĩ peteĩve henda py ndereikuaa porãi
'rã.
- 8 Hi'arandu va'e oexa uka o'arandua ojee ae oikuaa potaa py,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma ijarakuaa e'ỹa py ojekore.
- 9 Hi'arandu e'ỹ va'e ojevavy teĩ "Mba'e'ỹ" he'i rive 'rã,
ha'e rã heko porã va'e ma joayvua rupi 'rã ikuai.
- 10 Nhandepy'a re nda'eveia oĩ va'e nhande ae 'rã nhaendu,
ha'e javy'aa voi ndajaexa uka kuaai 'rã jaexa va'ety e'ỹ pe.
- 11 Heko vai va'e kuery ro ombovaipaa 'rã,
ha'e rã heko porã va'e roguy rupi ma ipotypa 'rã.
- 12 Oĩ tape jaexa rã ha'eva rei va'e merami,
ha'e rami teĩ opaa py ma nhandereraa 'rã manoa katy.
- 13 Nhanderory rei reve teĩ nhandepy'a py ma ndajavy'ai,
javy'aa opa ramove mboriau ju 'rã nhaendu.
- 14 Opy'a py anhetẽ rupi e'ỹ ikuai va'e ojopy 'rã ikuaiague repy ha'e javi,
heko porã va'e oiko porãague repy ojopy va'erã ramigua e'ỹ.
- 15 Hi'arandu e'ỹ va'e ma ijayvua rã oendu vy ogueroviapa rei 'rã,
ha'e rã hi'arandu va'e ma oikuaa pota 'rã oiko aguã re.
- 16 Hi'arandu va'e oikuaa pota vy ojepe'a 'rã mba'emo vai gui,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma ivai vyvoi 'rã ojee ae rive ojerovia vy.
- 17 Ipoxy rei rive va'e opa marã 'rã ikuai,
avakue joapo vai rei va'e re nda'ija'eai 'rãe.
- 18 Hi'arandu e'ỹ va'e ma 'arandu rupi e'ỹ 'rã ikuai,
ha'e rã hi'arandu va'e ma oiko kuaa-a py ijegua.
- 19 Heko vai va'e guenapy'ã re 'rã oĩ heko porã va'e renonde,
anhetẽ rupi e'ỹ oiko va'e ojerure 'rã oiny heko porã va'e rokẽ py.
- 20 Iporiaukue'i re hoo katy'igua kuery ae voi nda'ija'ei 'rã,
ha'e rã oguerekopa va'e ma irũ reta 'rã.
- 21 Ngoo katy'i rupi ikuai va'e re ija'e'ỹ va'e ojevavy,
ha'e rã iporiaukue'i mboaxya ma ovy'a 'rã.
- 22 Mba'emo vairã rupi rive onhembopy'a va'e ndojejavyi 'rã teve?
Ha'e rã iporã re nhandembopy'a ramo nhanderayvua ha'e
ojeroviaa 'rã nhandere.
- 23 Nhamba'eapoa ha'e javi rupi jajou retave 'rã,
teĩ nhandeayvu katu rivea py ma nhandeporiauve rive 'rã.
- 24 Hi'arandu va'e mba'e rei-rei retaa ijegua 'rã,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e pegua ma nda'ijarakuaai reia.

- 25 Anhetẽ va'e rupi joeko mombe'ua ma ogueraa jepe 'rã joekove,
ha'e rã ijapu rei va'e ma nhombotavypa rive 'rã.
- 26 SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy jajou nhanhemi aguã
imbaraete va'e,
nhandera'y kuery voi ojou 'rã onhemi aguã.
- 27 SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy jaupity 'rã yvu tekove me'ëa,
nhuã manoa py ja'a e'ỹ aguã.
- 28 Huvixa pegua kuery heta ramo oguerovy'a 'rã,
ha'e rã oatapa ramo huvixa nda'vei rei 'rã.
- 29 Ivai rive e'ỹ va'e ma opa mba'e py oexa uka 'rã o'arandu,
ha'e rã ipoxy rive va'e ma oguerovy'a 'rã hi'arandu e'ya rive.
- 30 Ha'eve rei'ia nhaendu vy nhanderete ha'e javi oiko porã 'rã,
ha'e rã joe nhandea'e e'ya py ma nhanekãgue hu'ũmbaa rami.
- 31 Iporiaukue'i momboriau reia kuery ma Imoingoare re voi opu'ã rei,
ha'e rã iporiaukue'i mboaxya kuery ma Nhanderuede mboetea rupi
avi ikuai.
- 32 Heko vai va'e ho'a 'rã gueko vaia py ae,
ha'e rã heko porã va'e ma omanoa py voi ogueroko 'rã oarõ aguã.
- 33 Hi'arandu va'e py'a re oĩ hi'arandua,
ha'e rã heko vai va'e py'a re oĩ va'e ma oikuaa pavẽ 'rã.
- 34 Peteĩ-teĩ regua teko porã rupi ikuai py yvateve 'rã,
ha'e rã jejavya re anho ikuai va'e ma ojou vai pavẽ 'rã.
- 35 Huvixave oguerovy'a 'rã tembiguai kuery hi'arandu va'e,
ha'e 'rã ha'eve'ya rami ikuai va'e ma ombopaga vaipa 'rã.
- 15** 1 Nhambovai porã'i ramo ipoxy va'e opytu'u 'rã ipoxya gui,
va'eri nhandeayvu poyi rei vy ma nhambopoxyve 'rã.
- 2 Hi'arandu va'e ijayvu rã jajou porã 'rã hi'arandua,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ijayvu rã jaikuaa 'rã nda'ijarakuaaia.
- 3 SENHOR oexa 'rã opa rupi,
heko vai va'e ha'e heko porã va'e kuery ha'e javi re onhangareko
oiny vy.
- 4 Ayvu porã ma yvyra tekove me'ëa,
ha'e rã ayvu vaikue rei ma nhanemonguerai rive 'rã.
- 5 Hi'arandu e'ỹ va'e ma tuu ombo'e ta teĩ noenduxeĩ 'rã,
ha'e rã omongetaa rã oendu va'e ma oupity 'rã 'arandu.
- 6 Heko porã va'e ro py heta 'rã oĩ iporã va'e anho,
ha'e rã heko vai va'e ma ojou 'rã ojexavai aguã rive.
- 7 Hi'arandu va'e ijayvua py oexa uka 'rã hi'arandua,
ha'e rã heko vai va'e ma ha'e ramigua re'ỹ ae ipy'a.
- 8 Heko vai va'e SENHOR pe mba'emo ome'ẽ teĩ ojeguaru 'rã,
ha'e rã heko porã va'e onhembo'ea oendu vy oguerovy'a 'rã.
- 9 Heko vai va'e reko gui SENHOR ojeguaru,

- ha'e rã teko porã rupi ikuai va'e ma oayvu.
- 10 Tape porã gui ojepe'a va'e ma ombopagaa raxa 'rã,
omongetaa rã noenduxe'i va'e omano 'rãe.
- 11 Yvy manoa ha'e ikua vaikue SENHOR oikuaapa va'e vy
avakue ra'y kuery py'a re oĩ va'e katuve ma oikuaapa!
- 12 Jojojai rei va'e ma imongetaa re nda'ija'e'i 'rã,
neĩ nonhembojai 'rã hi'arandu va'e re.
- 13 Nhandepy'a re vy'a oĩ va'e ojapo 'rã nhanderova porã rei aguã rami,
ha'e rã nhandeporiau reia ma nhanemonguerai reive 'rã.
- 14 Hi'arandu va'e py'a re oĩ oiko kuaaxea,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ijayvua py voi nda'ijarakuaaive tema.
- 15 Ojexavai rei va'e ára ma nda'evei va'e meme,
ha'e rã nhandepy'a py mby'a oĩ vy ojapo 'rã nhanhenhandu porã
riae aguã rami.
- 16 Jarekopa reve nhandereko eta rei 'rãgue py
ha'eveve nhandeporiaukue'i teĩ SENHOR renonde jajererokyjea
rupi jaiko.
- 17 Jajoayvua rupi e'ỹ vaka ikyrave va'e ro'o mbixy ja'u 'rãgue py
ha'eveve tembi'u jaexa'i va'e tema ja'u jajoayvua rupi.
- 18 Ivai ja rei va'e joguerooxy rive 'rã,
ha'e rã ivai rive e'ỹ va'e ma nhomombytu'u 'rã joguero'aa gui.
- 19 Inhate'ỹ va'e oikoa ma tape juu anho ikuaia rami,
ha'e rã heko porã va'e oikoa ma tape ijoja porã va'e rami.
- 20 Ta'y hi'arandu va'e ombovy'a 'rã nguu,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma neĩ oxy voi ndoayvui.
- 21 Hi'arandu e'ỹ va'e ogueroxy'a rei 'rã ijarakuaa e'ỹa,
ha'e rã avakue hi'arandu va'e ma ha'evea rami 'rã ikuai.
- 22 Nhanemongetaarã ndoikoi ramo jaipota va'e voi ndoikoi avi 'rã,
ha'e rã nhanemongetaa heta ikuai rã ha'eve 'rã.
- 23 Avakue ha'evea rami ombovai vy ovy'a 'rã,
ayvu oĩ porã aguã rami ijayvua py.
- 24 Hi'arandu va'e tape ooa va'e ma yvate 'rã oo tekove katy,
manoa katy oguejy ovy 'rãgue py.
- 25 SENHOR oitypa 'rã ojejou porã rei va'e ro,
ha'e rã imeve'ỹ va'e kuery pegua ma omoĩ atã 'rã.
- 26 SENHOR ojeguaru heko vai va'e kuery onhembopy'aa gui,
ha'e rã ayvu porã ma oendu vy ogueroxy'a 'rã.
- 27 Jokorea rupi ojou-joupavexe va'e ombojexavai 'rã ngoo pygua kuery,
ha'e rã teko vai rekoviarã ndojopyi va'e ma oikove riae 'rã.
- 28 Heko porã va'e onhembopy'a porã ranhe 'rã ombovai kuaa aguã,
ha'e rã heko vai va'e ma opa marã rei 'rã ijayvu.
- 29 Heko vai va'e ikuaia gui SENHOR mombyry oĩ,

ha'e rã heko porã va'e onhembo'ea ma oendu 'rã.

30 Nhandereroy'aa rupi oma'ëa ramo javy'a 'rã,
ayvu porã omombe'ua rã nhaendu vy nhanekãgue rupi voi
nhanembaraeteve avi 'rã.

31 Ha'evea rupi nhanemongetaa rã jajapyxaka vy
hi'arandu va'e kuery reve 'rã nhanhemoirũ.

32 Nonhemo'arandu ukai va'e ha'e ae guekove nombovarei,
ha'e rã omongetaa rã oendu pota va'e ma ojou 'rã 'arandu.

33 SENHOR renonde jajererokyjea rupi jaiko ramo nhanembo'e 'rã
'arandu re,
ha'e nhanhemo'yvyĩ'i ramo nhanemboetea 'rã.

16 1 Nhande nhanhembopy'a 'rã mba'emo jajapo aguã,
ha'e rã SENHOR gui ae 'rã ou nhambovai kuaa aguã.

2 Nhandevy ma jaikoa ha'e javi ha'evapa rei teĩ
SENHOR oikuaa pota 'rã nhandepy'a re.

3 Emboaxa SENHOR po py mba'emo rejapoxe va'e,
ha'e ramo omoingo 'rã reipotaa ha'e javi.

4 SENHOR opa mba'e omoingo ha'e ae oipotaa rami,
heko vai va'e voi omoingo ojexavai aguã.

5 Opy'a py ojejou porã rei va'e gui SENHOR ojeguaru vy
nombopaga e'ÿi 'rãe.

6 Nanhomboaxya ha'e anhetẽ rupi jaiko ramo jajejavyague ojao'ipaa
'rã,
SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy jaa jepe 'rã mba'emo vai
gui.

7 Xapy'a rei ava oikoa SENHOR oguerovy'a vy
ojapo 'rã ngovaigua kuery reve voi irũ jevy aguã rami.

8 Jarekopa rei reve teko vai rupi jaiko 'rãgue py
ha'eveve mboapy'i jareko reve teko porã rupi jaiko.

9 Jaiko aguã re nhande nhanhembopy'a teĩ
jaguataa rupi nhanderereko va'e ma SENHOR ae.

10 Huvixa ijayvu 'rã oikuaapaa rupi ae.
Ha'e ramo nemboayvu rã ejavy eme ndeayvua py.

11 SENHOR gui ae 'rã ou ha'evapa rami mba'emo japeja ha'e nha'anga
aguã,
voko py ha'evapa ramigua poyia oĩ va'e ma ixuguigua meme.

12 Huvixa kuery ojeguaru 'rã teko vai ha'e javi gui,
gueko porã rupi ae 'rã opena oiny.

13 Anhetẽ rupigua ayvu huvixa oendu vy oguerovy'a 'rã,
oayvu 'rãe anhetẽ rupi ijayvu va'e.

14 Huvixa ipoxya nhaendu vy jaikuaa 'rã jojuka ukaxea,
teĩ ha'e ramia gui hi'arandu va'e omombytu'u kuaa 'rã.

- 15 Huvixa ovy'a ramo jaikuaa nhomoingove ju aguã.
Iporayvua ma ára pyau py arai gui okya rami.
- 16 Ouro jajoua gui ha'eveve nhane'arandurã jajou,
prata gui ha'eveve va'e ma jaiko kuaavea.
- 17 Heko porã va'e oikoa ma teko vairã katy e'ỹ 'rã oo,
oiko aguã oikuaa pota porã va'e ma ogueraa jepe 'rã guekove.
- 18 Jajejou porã reia ma opaa py nhanembojexavai 'rã,
ha'e nhandepy'a py nhanhemboyvate reia ma nhandereityarã oĩ.
- 19 Yvatekueve reve mba'emo jajoupa va'ekue nhamboja'o 'rãgue py
ha'eveve yvyĩgüeve'i reve nhanhemo'yvyĩ'i.
- 20 Ombo'ea rã ojapyxaka va'e ojou 'rã mba'emo porã,
ha'e SENHOR re ojerovia va'e ovy'a ete 'rã.
- 21 Okuraxõ py hi'arandu va'e pe "Oiko kuaa va'e" 'ea 'rã,
ha'e ijayvu porã kuaa va'e ma nhombo'e porã 'rã.
- 22 'Arandu ojou va'e pe ma tekove me'ëarã oĩ,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma opaga 'rã nda'ijarakuaai reiaque re.
- 23 Hi'arandu va'e okuraxõ py onhembo'e ranhe 'rã ijayvu kuaa aguã,
ha'e ramo onhe'ë rendu pavê 'rã.
- 24 Ayvu porã ma ei he'ëa rami oĩ nhanekuraxõ re,
moã nhanderete moexaia rami guive.
- 25 Oĩ tape avakue oexa rã ha'eve rei va'e merami teĩ
opaa py ma manoa katy 'rã ogueraa.
- 26 Omba'eapo va'e ma nhembyayi gui ae 'rã omba'eapo,
okaruxea ae omokyre'ỹ.
- 27 Avakue vare'ỹ va'e onhea'ã 'rã okuapy teko vai re anho,
ha'e ijayvua ma tata mba'emo rapyarã.
- 28 Avakue heko vai va'e ojapo 'rã joguero'a rei aguã rami,
ijayvu rei va'e ma joe irũ porã va'ekue teĩ omomboi 'rã joegui.
- 29 Avakue ojerovia rei va'e oirũ kuery ombotavy vy
oguereko 'rã tape vai rupi.
- 30 Oxapymi rei va'e onhembopy'a 'rã oiny teko vai re,
ha'e gui onhembexu'u reve ojapo ete 'rã.
- 31 Omboetepy 'a xiia ma ijeguarã oĩ,
tape teko porã katy oo va'e rupi oje'oi va'e pegua ae.
- 32 Joe nhapu'ã rei aguã re jajerovia rei 'rãgue py ha'eveve nhandevai
vyvoi e'ỹa,
tetã ha'e javi re nhandepo'aka 'rãgue py ha'eveve nhande ae
jajejoko kuaa.
- 33 Xorteja jaexa teĩ
SENHOR gui meme ou jaikuaa aguã.

17 1 Nhandero py jajoguero'apa rei reve xo'o ja'u vaipa 'rãgue py
ha'eveve nhandekuai rivea py pete'i mbojape ja'u.

- 2 Ta'y kuery oxĩmba aguã rupi ikuai va'e gui ma tembiguai kuery
hi'arandu va'e ipo'akave 'rã,
ha'e rami vy ojopy 'rã ta'y kuery peguarã va'ekue ae.
- 3 Prata ma hi'angaarã py 'rã nhamoĩ, ha'e ouro ma tata py,
ha'e rã nhandepy'a re oikuaa pota va'e ma SENHOR ae.
- 4 Heko vai va'e ojapyxaka 'rã mba'emo vai rupi ijayvu va'e re,
ijapu va'e oenduxe vai 'rã ayvuxe.
- 5 Iporiaukue'i jojai reia kuery ma Imoingoare re voi ijayvu rei rire
jexavaia oguerovy'a rei va'e ndopaga e'yi 'rã.
- 6 Tamoi kuery oguerovy'a 'rã guamymino kuery,
ha'e rami ae avi ta'y kuery oguerovy'a 'rã nguu kuery.
- 7 Hi'arandu e'y va'e nda'ijayvu porã kuaai 'rãe,
ha'e huvixa kuery nda'evei ijapu aguã.
- 8 Ha'eve'yã rami ojapo ukaxe vy mba'emo omeẽ va'e oikuaa teĩ oipota
va'e rei ita ojapoa rami,
mba'eta mamõ rã oikoa py tema oipotaa oiko 'rã.
- 9 Amboae kuery ojevavyague ndoikuaa ukai va'e oexa uka oayvua,
ha'e rã mba'ekue omboaxa-axa rei va'e ma ojapo 'rã joe irũve
va'ety joegui oja'o aguã rami.
- 10 Hi'arandu e'y va'e cem-kue oinupãa teĩ noendui 'rã merami,
ha'e rã hi'arandu va'e ma omongetaa rã oenduxe ete 'rã.
- 11 Nanhonhe'ẽ rendui va'e kuery onheaã mba'emo vai re anho.
Ha'e nunga rupi ha'e kuery rovai omboua 'rã imbojexavaiarã.
- 12 Urso gua'y'i re inharõ va'e reve nhanhovaexĩa gui nda'eveive
hi'arandu e'y va'e ijarakuaa rupi e'y ikuai va'e reve nhanhovaexĩ.
- 13 Amongue pe ojapo porãa 'rãgue py mba'emo vai re omboekovia rire
hoo py oiko riae 'rã mba'emo vai.
- 14 Yy ombotyague gui oxyry xapy'aa rami avi jajoguero'a ypya.
Ha'e nunga rupi ha'eveve japytu'u voi, joegui jaja'o e'y aguã.
- 15 SENHOR ndojou porãĩ 'rã heko vai va'e omboekõ porã rivea rã,
neĩ heko porã va'e ombopaga rivea rã guive.
- 16 Hi'arandu e'y va'e o'arandurã ojoguaxe vy merami peráta oguereko
opo py,
nai'arandui ae ma va'eri.
- 17 Nhaneirũ kuery nhanderayvu 'rã jaikoa jave re,
ha'e rami vy jajexavaia py onhemoingo 'rã nhaneretarã ae'i rami.
- 18 Avakue hi'arandu e'y va'e onhemoĩ vai uka rive vy
ojea katy'igua orevea opaga aguã rami ikuai.
- 19 Joguero'a reixe vai va'e ojevavy reia rupi rive 'rã ikuai,
ha'e ngokẽ ombotuvixa va'ekue py ae 'rã ojeity uka.
- 20 Anhetẽ rupi e'y ipy'a va'e ndojoui 'rã ha'eve va'e,
peteĩ rupi e'y ijayvu va'e ho'a 'rã mba'emo vai py.

- 21 Ta'y hi'arandu e'ỹ va'e omomboriau 'rã nguú kuery.
Ndoiko kuaai rei va'e ru kuery ma ndovy'ai 'rã.
- 22 Nhandepy'a py vy'aa ma moã porã rami 'rã oĩ,
ha'e rã nhanenhe'ẽ py nhandekueraia oĩ vy ma omombirupa 'rã
nhanekãgue.
- 23 Heko vai va'e onhevende nhemi 'rã peráta re,
ha'eve e'ỹa ramigua rupi joguereko aguã.
- 24 Mba'emo oikuaa va'e onhea'a 'rã hi'aranduve aguã anho,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma yvy re mba'emo ikuai va'e re rei 'rã
oma'ẽ oikovy.
- 25 Ta'y hi'arandu e'ỹ va'e omomboriau 'rã nguú,
omonguerai rei avi 'rã hereko'iare.
- 26 Heko porã va'e nhambopaga aguã nda'evei,
huvixa nhamoingo axy reia ma ha'eve'ỹ va'e ae.
- 27 Ayvu py ojejoko va'e ma hi'arandu va'e,
oiko rive'i va'e ma oiko kuaa va'e ae.
- 28 Hi'arandu e'ỹ va'e teĩ okyrirĩ oiny rã jaikuaa 'rã hi'arandua rami,
ijayvua py ojejoko va'e jaikuaa 'rã oiko kuaa va'e rami ae.
- 18** ¹ Joexaxe e'ỹ rei va'e ma ha'e kuery ae oipotaa rami rive ikuai,
ha'e vy noenduxeĩ 'rã 'arandu anhetẽ ete va'e.
- ² Hi'arandu e'ỹ va'e ndoikuaaxeĩ 'rã 'arandu,
ha'e kuery ae akã gui rive 'rã ijayvu.
- ³ Teko vai oĩ ramo oĩ avi 'rã jojou vaia,
ha'e nhaxĩmba aguã rami nhandekuai ramo nanhanemboeteavei
ma 'rã.
- ⁴ Avakue ijayvua ma yy typy va'e ramigua,
ha'e hi'arandu va'e ayvu ma yakã'i oxyry va'e rami 'rã.¹
- ⁵ Nda'evei otekoavy va'ekue nhamboeko porã aguã,
neĩ heko porã'i va'e nhambopaga aguã guive.
- ⁶ Hi'arandu e'ỹ va'e ijayvua ojapo 'rã joguero'a rei aguã rami,
onhenupã ukaa rupi merami ijayvu.
- ⁷ Hi'arandu e'ỹ va'e ayvu ma ha'e kuery ae imombaarã rive,
ijayvua ma nhuã py inhe'ẽ mbo'arã.
- ⁸ Ijayvuxe reia ma he'ëve va'e rami
oguejy 'rã ipy'apy katy.
- ⁹ Inhate'ỹa rupi rive omba'eapo va'e ma
mba'emo ojavyky rei va'e regua ae ikuai.
- ¹⁰ SENHOR rery ma torre imbaraeve va'e,
ha'e py heko porã va'e onhemi vy oiko porã aguã.

¹ 18.4 Yy typyve va'e ramigua ayvu ma haxyve va'e (20.5). Ha'e rã yakã'i oxyry ovy va'e ramigua ayvu ma nhanembovy'a va'e.

- 11 Oguerekopa va'e pe rã imba'e rei-rei ma tetã ikorapa va'e rami,
ha'e oikuaa rã ikora yvate va'e rami ae.
- 12 Avakue ikuai axy e'ÿa ja ojejou porã rei 'rã opy'a py,
ha'e rã onhemo'yvyĩ'i va'e ma omboetea 'rã.
- 13 Nhaendu kuaa e'ÿ re nhambovai vy
nhaxĩmba rei 'rã nhane'arandu e'ÿa py.
- 14 Avakue imba'eaxy teĩ ipy'a guaxua omombaraete 'rã,
ha'e rã onhe'ẽ py ikueraia ma noguerombaraetei 'rã.
- 15 Hi'arandu va'e opy'a re omoĩ 'rã oikuaa porãve aguã,
oopyxa rupi voi onhea'ã 'rã oikuaa aguã.
- 16 Joupe avakue mba'emo ome'ẽ 'rã tape oipe'a uka vy,
yvatekueve reve ijayvu aguã peve.
- 17 Ha'e ranhe ojepy ukua rupi ijayvu rã ixupe "Ha'evea ramigua" ja'e
ranhe 'rã,
amboae kuery ou vy omboayvu e'ÿa ja.
- 18 Nhombovake va'e kuery xorrea oexa vy opytu'upa 'rã joupe ijayvu
atãa gui,
ipo'akakueve teĩ oikuaa vyvoi 'rã.
- 19 Nhanderegua nhambopoxy rire haxy ete 'rã ha'eva vai ju aguã,
ijayvu atãa rupi onhemboty 'rã oo ikorapa va'e rokẽ jokoia rami.
- 20 Nhandeayvuague rami oiko ramo javy'a 'rã nhanekuraxõ py,
nhandeayvua ojeupity ramo jarovy'a 'rã.
- 21 Nhandeayvua py jajoapo 'rã omano, e'ÿ vy oikove aguã rami.
Ijayvu porã kuaa va'e oiko porã 'rã.
- 22 Nhandera'yxyrã jajou vy mba'emo porã jajou,
ha'e jaupity SENHOR nhanemoingo porãa.
- 23 Iporiaukue'i ma mba'emo re ojerurea rupi 'rã ijayvu,
ha'e rã oguerekopa va'e ma ombovai atã rei 'rã.
- 24 Avakue irũ reta va'e omokanhy tema 'rã imondovy.
Ha'e rami teĩ peteĩ oiko avi nhaneirũ nhanderegua ae'i gui
nhanderayvuve va'e.

19 1 Nanhamboetei 'rã hi'arandu e'ÿ va'e kuery anhetẽ rupi e'ÿ ijayvu
va'e.

Ha'e rã iporiaukue'i va'eri anhetẽ rupi ikuai va'e ma nhamboete.

2 Jaikuaa porã pota e'ÿ re mba'emo jajapo aguã nda'evei,
mba'eta oikuaa pota porã e'ÿ va'e ojejavy 'rã.

3 Nhande ae 'arandu e'ÿa rupi vy jajavy 'rã tape,
va'eri SENHOR rovai ae 'rã nhandevai nhandepy'a py.

4 Oguerekopa rei va'e heta 'rã ojou oirũrã,
ha'e rã iporiaukue'i gui ma irũ kuery ae voi ojepe'apa 'rã.

5 Joekokue ramigua rive momba'uare ma nombopagaa e'ÿi 'rã,
ha'e apu rupi ijayvu va'e voi ndoo jepei 'rã.

- 6 Mba'emo omboja'o-ja'o va'e oguerovy'a pavẽ 'rã,
mba'emo ome'ẽ rive va'e re onhemoirũ pavẽ 'rã.
- 7 Iporiaukue'i ma hexegua kuery ae'i voi ndoexaxei 'rã,
irũ kuery katuve ma ojepe'apa 'rã ixugui.
Ha'e kuery rakykue mba'emo re ojerure aguã onha teĩ ndoupityi
'rã.
- 8 O'arandurã ojou va'e ma guekove oayvu vy ae,
mba'emo re oikuaa pota porã va'e ojou 'rã ha'eve va'e.
- 9 Joekokue ramigua rive mombe'uare ma nombopagaa e'y'i 'rã,
ijapu rei va'e okanhy 'rãe.
- 10 Hi'arandu e'y va'e oguerokopa rei aguã nda'evei,
tembiguai katuve ma nda'eveive huvixa kuery re ipo'aka aguã.
- 11 Jajejokoa rupi vy nanhandevai vyvoi 'rã,
nhandere ijayvu vaiague japerdoaa ma nhandejeguarã oĩ.
- 12 Huvixa ipoxya ma guary okororõa rami,
ha'e rã iporayvua ma yxapy jai rogue omoakỹa rami.
- 13 Ta'y kuery hi'arandu e'y va'e omoxĩmba rei 'rã nguu,
ha'e ta'yxy ijayvu mbegue rei va'e ma otyky tema oiny va'e rami.
- 14 Nguu kuery gui avakue ojopy 'rã ngoorã ha'e omba'e rei-reirã,
ha'e rã gua'yxyrã hi'arandu va'e ma SENHOR gui ae 'rã ojou.
- 15 Ate'y gui ae nhanderopeyi riae 'rã,
ha'e nhaĩ rive riae vy nhaendu 'rã karuai.
- 16 Ojapo uka pyre rami ikuai va'e ma guekove re ae onhangareko va'e,
ha'e rã ojee ndoikuaa potai va'e ma omano 'rã.
- 17 Iporiaukue'i mboaxya ma SENHOR pe ae oiporuka va'e,
ha'e ramo ha'e ju 'rã omboekovia joapo porãague repy.
- 18 Ha'eve teri reve emo'arandu ke ndera'y,
teĩ rejuka aguã peve'y ta'vy.
- 19 Ivai ja topaga ipoxy reiague re,
mba'eta ndee repy teĩ ha'ekue rami ae ju 'rã oiko.
- 20 Nemongetaa rã ejapyxaka porã ke, endu pota nembo'ea rã,
hi'arandu va'e reiko aguã reikoa pukukue re.
- 21 Avakue ma opa mba'e re onhembopy'a teĩ,
ha'e rã SENHOR onhembopy'aa ma oiko 'rãe.
- 22 Nhanhomboaxya rupi nhandekuai ramo nhanderovy'aa 'rã,
ijapu rei va'e 'rãgue py oguerovy'aave 'rã iporiaukue'i.
- 23 SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy jaupity 'rã tekove.
Ha'e rami ikuai va'e ovy'a 'rã, ha'e kuery re ndoui 'rã mba'emo vai.
- 24 Inhate'y va'e ma hy'a py opo'ẽ teĩ
ojuru katy ndogueru potai 'rã.
- 25 Jojojai rei va'ekue nhambopaga ramo hi'arandu e'y va'ekue oexa vy
oiko kuaa pota nho 'rã okuapy,

ha'e hi'arandu va'e nhamongeta rã oiko kuaave 'rã.

26 Ta'y nguú ojavýky rei, ha'e oxy omoxẽ rire ma nomboeteavei ramo oxĩmba rei 'rã.

27 Xera'y, nembo'ea nerendu potai ri vy rejepe'a 'rã nemo'aranduarã va'ekue ayvu gui.

28 Heko vai va'e joekokue omombe'ua py ombojaru rei 'rã imboayvua, heko vai va'e kuery teko vai re anho 'rã ijayvu.

29 Jojojai rei va'ekue ma ombopagaa aguã rami ae ikuai, hi'arandu e'ỹ va'e ma oinupãmbaa aguã rami ikuai.

20 1 Vinho nhomoingo 'rã jojojai rei aguã rupi, iro va'e ma nhomoingo 'rã joguero'a rei aguã rupi.

Ha'e nunga ha'e javi py ojeity uka va'e ma hi'arandu e'ỹ va'e ae vy ma 'rã.

2 Guary okororõa rami huvixa oexa uka 'rã opoxya.

Amongue ombopoxyve rive vy ha'e ae rekove rovai ojevavy.

3 Avakue omboetepy ojepe'a 'rã joguero'apa reia gui,

ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma oike 'rã ovy ijayvu ete va'e kuery mbyte py.

4 Inhate'ỹ va'e yro'y py omba'etyrã ndoguereko katui rire omono'õ aguã va'ekue py ndojoui 'rã mba'eve.

5 Avakue py'a re oĩ va'e ma yy typy va'e rami rive, teĩ hi'arandu va'e ma oikuaa pota kuaa 'rã.

6 Heta 'rã iporayvua rami rive onhemombe'u,

ha'e rã ava ojeroviapy ete va'e ma mava'e 'rã tu ojou kuaa?

7 Heko porã va'e anhetẽ rupi 'rã ikuai,

ha'e rire ta'y kuery ju ovy'a 'rã okuapy.

8 Huvixa nhomboayvuaty py uguapy va'e

oma'ẽ vy rive omomba 'rã mba'emo vai.

9 Mava'e tu ha'eve 'rã aipoe'i aguã: "Xee ae py'a aiky'a'opa ma vy iky'a e'ỹ va'e ju aiko ajevavyague gui" he'i aguã?

10 Jokorea rupigua poyia ha'e hyru mba'emo oa'ã pyrã oiporua teĩ mokoĩve ma SENHOR ojegarua meme.

11 Kyrĩgue teĩ mba'emo ojapoa jaexa vy jaikuaa 'rã

ojapo porãa, ha'e ha'evea rami pa oikoa.

12 Nhandeapyxa nhaendu aguã, ha'e nhanderexa jaexa aguã, SENHOR ojapo va'ekue meme.

13 Enhembopeyi pota rei eme, iporiau va'e reiko e'ỹ aguã.

Eipe'a nderexa, ha'e vy 'rãe rejou reta tembi'u.

14 Mba'emo ojoguaxe va'e ma ha'e nunga pe "Ovare va'e'ỹ, ovare va'e'ỹ", he'i 'rã.

Ha'e gui ma ojogua ma rire oguerovy'a rei 'rã.

15 Heta oiko ouro ha'e ita iporãve va'e,

- ha'e rã 'arandu rupi ijayvu va'e ma ovareve ete va'e.
- 16 Oreve va'e rekovia opaga aguã rami amongue oiko rire ixugui ijao oipe'aa rã,
oexa va'ety e'ÿ rekovia onhemoingo va'ekue gui katuve ma oipe'aa rã.
- 17 Jokorepa reia rupi avakue mbojape ojou va'ekue ma hee 'rã merami,
ha'e rami teĩ opaa py ma ita ra'y ku'i rami rive 'rã oĩ ijuru py.
- 18 Nhanhemongeta ukaa rupi nhanhembopy'aa ma oiko porã 'rã.
Ha'e nunga rupi eikuaa pota porã ranhe joe repu'ã aguã.
- 19 Ijayvu katu raxa va'e omombe'upa 'rã nda'evei rei va'e.
Ha'e nunga rupi neirũ eme ijayvuxe rei va'e re.
- 20 Nguu ha'e oxy re ijayvu vai va'ekue rekovia ogue rive 'rã tataendy rami pytũve etea py.
- 21 Mba'emo jajopy aguã ára ovaẽ e'ÿ re ri jajopy ramo opaa py noĩ porã 'rã nhandevy.
- 22 “Xee ae ajepy 'rã mba'emo vai re”, 're eme.
Earõ tema SENHOR, ha'e ramo nderepy 'rã.
- 23 Jokorea rupigua poyia ma SENHOR jeguarua meme,
jokorea rupi mba'emo oa'ãa ma na'iporã.
- 24 Avakue uguataa rupi SENHOR ae 'rã uguereko.
Mba'exa tu ha'e kuery ae oikuaa 'rã tape oo aguã?
- 25 Jaikuaa pota e'ÿ re mba'emo pe “Iky'a e'ÿ va'e” ja'e vy jajekore 'rã,
nhanhemboayvupa rire mae ma nda'evei ramo 'rã.
- 26 Huvixa hi'arandu va'e oikuaa pota kuaa 'rã heko vai va'e re,
ombopaga aguã.
- 27 Nhanenhe'ẽ ma SENHOR ae omoĩ nhanemoexakãarã,
nhandepy'apy rupi oĩ va'e ha'e javi oikuaa uka aguã.
- 28 Huvixa ma porayvua ha'e ojeroviapy oiko vy 'rãe oĩ atã,
nhomboaxya rupi ipo'akave tema 'rã oiny.
- 29 Kunumigue imbaraetea ma ijeguarã oĩ,
ha'e rã ikakuaa jeguaarã ma hi'a xiĩ porãa.
- 30 Nhandeai pore ojapo 'rã mba'emo vai gui iky'a e'ÿ va'e ju jaiko aguã rami,
nhanenupãa ma nhanekuraxõ oĩ porã aguã rami ojapo.
- 21** ¹ Yxyry rami huvixa py'a oĩ SENHOR po py,
mba'eta SENHOR oipotaa rupi ae 'rã uguereko.
- ² Avakue pe rã ikuaia ha'e javi ha'evea rami meme,
ha'e rami teĩ SENHOR oikuaa pota 'rã ipy'a re.
- ³ SENHOR pe mymba nhamẽa gui
oguerovy'ave 'rã nhandereko porãa ha'e ha'evea rami
jajoguerekoa.
- ⁴ Jejou porã reia ha'e opy'a py nhemboyvate reia ma

- heko vai va'e kuery pe rã tataendy rami teĩ jejavya meme.
- 5 Oikuaa pota porãa rupi onhembopy'a va'e ojoupa 'rã,
ha'e rã ojapura rei va'e ma iporiau 'rã.
- 6 Apu rupi nhanhea'ã vy mba'emo jajoupa va'ekue ma
opaa py ma mba'everã ndovarei 'rã, ha'e nhanembo'a 'rã manoa
nhuã py.
- 7 Heko vai va'e ma nhomoingo axyague py ae omombaa 'rã,
teko porã rupi ndoikoxei rire.
- 8 Ava otekoavypa rei va'e oikoa ma ikarẽ rei,
ha'e rã heko porã va'e oikoa ma hi'yvi porã.
- 9 Nhanderopy kunha ivai ja rei va'e reve nhaĩa gui
ha'eveve 'rãgue oo apyte áry nhaĩ.
- 10 Heko vai va'e opy'a re omoĩ 'rã mba'emo vai anho,
neĩ nomboaxyi 'rã ngoo katy'igua voi.
- 11 Jojojai rei va'ekue ombopagaa rã hi'arandu e'ỹ va'ekue oexa vy
hi'arandu nho 'rã okuapy,
ha'e hi'arandu va'e ombo'ea rã oiko kuaave 'rã.
- 12 Heko vai va'e ngoo py ae ojapo va'e re Heko porã ete va'e oikuaa
pota vy
omokanhymba 'rã heko vaia rupi ae.
- 13 Iporiaukue'i oiapukaia noendu potai va'ekue ma
ha'e ju oiapukai rã noendu potaai avi 'rã.
- 14 Mba'emo nhemi rupi amongue ome'ẽ rã nhomombytu'u 'rã ipoxy
reiague gui,
mba'emo oexaa py e'ỹ ome'ẽ rã nda'ipoxy reiavei 'rã.
- 15 Ha'evea rami jajoguereko ramo heko porã va'e kuery ovy'a 'rã,
ha'e rã heko vai va'e kuery ma onhemondyipa rei 'rã.
- 16 Oiko kuaa rupi oikoa gui ojepe'a va'ekue ma
omanogue ikuaia py 'rã opyta oupy.
- 17 Vy'aa rive oguerovy'a va'ekue ma iporiaupa 'rã,
vinho ha'e azeite ho'uxe riae va'e ma mba'eve ndojouvei 'rãe.
- 18 Heko vai va'e ome'ëa 'rã heko porã va'e rekovia,
ha'evea rupi ikuai va'e 'rãgue py ha'eve e'ỹa rupi ikuai va'e
ojexavai aguã.
- 19 Kunha ivai rei ha'e ijayvu vaipa-ipa va'e reve nhaĩ 'rãgue py
ha'eveve peteĩ vvy tekoa e'ỹa py nhaĩ.
- 20 Hi'arandu va'e ro py oĩ 'rã imba'e rei-rei ha'e ho'u va'erã,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma ha'e nunga mokanhymbaarã.
- 21 Teko porã ha'e porayvua rupi ikuai va'e
ojou 'rã tekove, teko porã ha'e omboetea aguã.
- 22 Ojerovia rei va'e kuery retã kora re hi'arandu va'e ojeupi vy
oitupa 'rã ha'e kuery onhemiaty ojeroviavea va'ekue.

- 23 Ojuru py ijayvu aguã gui ojejoko va'e ma
ojoko avi onhe'ẽ imoingo axyarã gui.
- 24 Onhemboyvatea py ojejou porã rei va'e rery ma jojojai rei va'e.
Ha'e kuery ma ojerovia rei ha'e nda'ija'e rei va'e ae.
- 25 Inhate'ỹ va'e omano 'rã mba'emo oikotevẽa py,
opo py nomba'epoxei rire.
- 26 Mba'emo omoaruã rei va'e ma ko'ẽ nhavõ 'rã omoaruã,
ha'e rã heko porã va'e ma ome'ẽ 'rã hakate'ỹ reve'ỹ.
- 27 Heko vai va'e mba'emo ome'ẽ va'e ma jeguarua meme,
otekoavypa rei reve ome'ẽ rã katuve ma.
- 28 Joekokue ramigua rive omombe'u va'ekue okanhy 'rã,
ha'e rã mba'emo oendu porã va'ekue mombe'ua ma nombovaia
kuaai 'rã.
- 29 Ava heko vai va'e ma ngova re voi oexa uka 'rã ipy'a ratã,
ha'e rã heko porã va'e ma oikuaa pota 'rã oiko aguã re.
- 30 SENHOR rovai rupi ma ndoikoi 'arandua, neĩ mba'emo kuaapa va'e,
neĩ nhomongeta kuaa va'erã voi.
- 31 Joe opu'ã aguã kavaju oguereko katupaa teĩ
ipo'aka aguã ma SENHOR gui ae 'rã ou.

22 ¹Nhanemba'e rei-rei retaa gui ovareve va'e ma nhanderery re
ima'endu'a porãa.

- Prata ha'e ouro gui ha'eveve va'e ma nhanemboetea.
- 2 Oguerekopa rei va'e ha'e iporiaukue'i ma pete'i'i guigua meme,
mokoïve moingoare SENHOR ae oiko.
- 3 Hi'arandu va'e mba'emo vai oexa vy onhemi 'rã,
ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma oo tema 'rã ojexavai aguã katy rive.
- 4 SENHOR renonde jajererokyjea rupi vy nanhemo'yvy'i vy
jaupity 'rã mba'emo porã, nhanemboetea aguã ha'e tekove.
- 5 Heko vai va'e oikoa rupi oĩ nhuã ha'e juu vaikue,
ha'e rã guekovea ombovare va'e ma ha'e va'e gui mombyrya rupi
'rã oo.
- 6 Pembo'e ke kyrĩgue oiko aguã re.
Ha'e rami rire tuja ma teĩ ndojepe'ai 'rã pembo'eague gui.
- 7 Oguerekopa va'e oguereko axy 'rã iporiaukue'i,
ha'e nhomba'e oiporu va'ekue ma oiko 'rã iporukaare rembiguai
rami.
- 8 Teko vai rive omoã va'ekue omono'õ 'rã mba'emo vai ae,
ha'e vyvra py nhombojexavaiague opa 'rã.
- 9 Akate'ỹa rupi e'ỹ ome'ẽ va'ekue omoingo porãa 'rã,
iporiaukue'i pe ho'u va'e regua ome'ẽ rire.
- 10 Pemoxẽ ke jojojai reiaty, ha'e ramo opa avi 'rã joguero'a reiaty,
opytu'upaa 'rã nda'vevei rei ha'e nanhomoetei reiaague gui.

- 11 Opy'a re teko porã anho omoĩ reve ijayvu porã kuaa va'e ma oiko 'rã huvixave irũ.
- 12 Hi'arandu va'e re SENHOR oma'ẽ vy omoĩ atã 'rã, ha'e rã heko vai va'e ijayvua ma omboaxapa rive 'rã.
- 13 Inhate'ỹ va'e aipoe'i 'rã: “Guary oka py hiny, tape rupi aa ramo xejuka 'rã”, he'i rive 'rã.
- 14 Kunha reko rei ijayvua ma vyvua puku rami, ha'e py ho'a 'rã SENHOR ombopaga aguã rami ikuai va'e.
- 15 Kyrĩgue py'a re oĩ 'rã 'arandu e'ya, teĩ vyvra rovi py nhamo'arandu vy jaipe'a 'rã.
- 16 Iporiaukue'i gui omba'e rei-reirã oipe'a va'e, ha'e oguerekopa va'e pe mba'emo me'ẽa kuery ma iporiau va'erã meme.

Nhanembo'ea ha'e nhanemongetaa oĩa

- 17 Ejapyxaka porã ke rendu aguã hi'arandu va'e kuery ijayvua. Emoĩ ndepy'a re mba'emo aikuaa uka va'e.
- 18 Mba'eta ndepy'a re remoĩ ramo nembovy'a 'rã, ha'e nunga ha'e javi re ndeayvu kuaa aguã.
- 19 SENHOR re rejerovia riae aguã rami aỹ ame'ẽ ne'arandurã, ndevy ae.
- 20 Xapy'a rei nda'u ndevy namboparai ri ty'y mba'emo iporã ete va'e re, nhomongetaa ha'e mba'emo kuaa ukaa regua,
- 21 ndevy aikuaa uka aguã ayvu anhetê ete va'e, nemondoukaare kuery rembovai porã aguã?
- 22 Nemonda eme iporiaukue'i gui, mba'eta iporiaukue'i ae ma, ojexavai'i va'e ekorepa rei eme guive omboayvua py.
- 23 Mba'eta ha'e va'e regua ma SENHOR ae oepy 'rã, ha'e vy oipe'a 'rã imbojexavaiare rekove.
- 24 Neirũ eme ivai ja rei va'e re, neĩ eiko eme avakue ojerovia rei va'e reve,
- 25 ndee avi reiko e'ỹ aguã ha'e kuery reko vaia rupi, mba'eta ha'e ramia py rembo'a uka 'rã nderekovea.
- 26 Nda'evei ndee voi reiko aguã ha'e ae oĩ vai aguã rami ijayvu va'e regua, oreve va'e rekovia opaga aguã rami opyta va'e kuery rami,
- 27 mba'eta xapy'a rei nderejoui 'rã repaga aguã. Mba'e re 'rã tu nderupa reipe'a uka ndeguy gui?
- 28 Erova eme yvy markaarã neramoĩ kuery yma omo'ã va'ekue.
- 29 Rexa pa avakue omba'eapo porã kuaa va'e? Ha'e kuery ma huvixa kuery renonde 'rã omoĩa, vvyĩgueve mbyte py e'ỹ.

- 23 ¹ Huvixa reve rekaru aguã nemboguapy ri ramo eikuaa pota porã nerenonde py marã ramigua pa oĩ va'e re.
- ² Emboaxa peteĩ kyxe ndejyryvi re,
okaru guaxu va'e ri reiko vy.
- ³ He'uxepa rei eme tembi'u porã omoĩmba teĩ,
mba'eta tembi'u ma nembotavyarã oĩ.
- ⁴ Enhea'ã rei eme rerekopaxea rupi rive,
emoĩ eme ha'e nunga ne'arandua py.
- ⁵ Mba'emo rei re rive teve remaẽ riae ta?
Mba'eta anhetẽ ete nemba'e rei-rei okanhymba vyvoi 'rã ipepo va'e rami,
taguato yvate rupi oveve ovya rami.
- ⁶ Nda'evei hakate'ỹ va'e rembi'u re rekaru aguã,
neĩ he'upaxe rei eme tembi'u porã omoĩ teĩ.
- ⁷ Mba'eta ha'e va'e oikuaa pota rei 'rã ndere, ha'e ramigua ae vy.
Ndevy pe “He'uve ha'e ey'uve tema” he'i 'rã teĩ opy'a py anhetẽ rupi e'ỹ oĩ ndereve.
- ⁸ Ha'e gui rembojevypa ju 'rã re'u vaipa vyvoi va'ekue,
ha'e ijavyu porãa rerovy'aague oaxapa rive 'rã.
- ⁹ Ndeayvu eme hi'arandu e'ỹ va'e kuery oendu aguã,
mba'eta oendu rivepa 'rã 'arandu rupi ndeayvua.
- ¹⁰ Perova eme yvy markaarã yma omo'ã mbyre,
neĩ peike eme ta'vy tyre'ỹ kuery yvy re,
- ¹¹ mba'eta ha'e kuery Repyarã ma imbaraeete,
ha'e penderovai onhemõi 'rã ha'e kuery repyarã.
- ¹² Emoĩ ndepy'a re nembo'eague,
ha'e ejapyxaka ayvu mba'emo kuaa ukua re.
- ¹³ Emo'arandu e'ỹ eme kyrigue.
Mba'eta yvyra rovi py reinupãa gui rive nomanói 'rã.
- ¹⁴ Yvyra rovi'i py reinupã vy
inhe'ẽ reraa jepe 'rã omano aguã gui.
- ¹⁵ Xera'y, ndepy'a py ne'arandu ramo
xee voi xepy'a py roguerovy'a 'rã.
- ¹⁶ Ha'evea rupi ndeayvu ramo
xepy'apy re avy'a riae.
- ¹⁷ Ndepy'a py eroangeko rei eme ojevavypa rei va'e ikuai.
Ha'e rami 'rãgue py SENHOR renonde rejererokyjea rupi eiko ára nhavõ.
- ¹⁸ Mba'eta ha'e rami vy 'rãe nerenonde oĩ porã,
ha'e rearõ reikovya ndoaxa rivei 'rã.
- ¹⁹ Xera'y, endu ke ne'arandu aguã,
ha'e ereko nekuraxõ tape hi'yvi va'e rupi.

- 20 Enhemoirũ eme vinho gui oka'u rei va'e kuery reve,
neĩ xo'o ho'u raxa rei va'e kuery reve.
- 21 Mba'eta oy'u raxa ha'e okaru guaxu va'e ma iporiaupa 'rã,
avakue hopeyi rei va'e ijao vaikue rei 'rã okuapy.
- 22 Endu ke nderu ndere ta'y va'ekue ayvu.
Ndexy gui nderexarai rei eme guive, guaimi'ive'i ma ovy ramo
voi.
- 23 Ejogua ke anhetẽ va'e, ha'e gui emboekovia ju eme.
Ejogua avi 'arandu ha'e nembo'earã, reiko kuaa aguã.
- 24 Heko porã va'e ru ma ovy'a vaipa 'rã,
hi'arandu va'e re ta'y va'e ma oguerovy'a 'rã.
- 25 Tandererovy'a nderu ha'e ndexy,
ejapo nderereko'iare ndererovy'a aguã rami.
- 26 Xera'y, eme'ẽ xevy nekuraxõ,
ha'e nderexa toguerovy'a xee aikoa.
- 27 Mba'eta kunha itavy rei va'e ma yvykua puku va'e rami,
ha'e amboae ava ra'yxy ma yguarã ojo'o po'i'i pyre rami.
- 28 Ha'e nunga kunha ma jojuka va'ety rami oma'ẽ mbegue 'rã oiny joe,
heta avakue ma ojapo heko vai aguã rami.
- 29 Mava'e pe 'rã tu haxypa rei?
Mava'e pe 'rã tu ipoyi ete?
Mava'e re 'rã tu joguero'aa rei?
Mava'e pe 'rã tu onhemombe'u?
Mava'e 'rã tu mba'e py e'y' ojejukapa rei?
Mava'e 'rã tu hexa pytã rei va'e?
- 30 Vinho oy'ua rupi tema ikuai va'e pegua ae,
oy'u va'erã omoirũ mbyre re onhea'ã va'e.
- 31 Ema'ẽ rive ke vinho pytã porã rei va'e re,
karo py oĩ va'e jaexa rã hexakã rei'i ha'e onheẽ porã rei'i oiny teĩ,
- 32 va'eri opaa py ma ndexu'u 'rã mboi rami,
nekarã 'rã jai ra'y rami.
- 33 Rexa 'rã mba'emo vaikue,
ha'e opa marã 'rã ndeayvu ndepy'a py.
- 34 Renhenhandu 'rã ye'ẽ mbyte oguataa rupi onhenho oupy va'e rami,
ajukue 'y áry itui va'e rami.
- 35 Ha'e vy aipo're 'rã: "Xepetea ra'e va'eri ndaxy!
Xenupãa ra'e teĩ naendui!
Raka'e 'rã tu akuera ju?
Ay'uve ju ramo 'rãe ma ha'eve", 're 'rã.

24 ¹Eroangeko rei eme avakue heko vai va'e ikuai,
neirũ eme guive ha'e kuery re.

²Mba'eta ha'e kuery ma opy'a re omoĩ 'rã jojukaxe aguã,

- ha'e ojuru py ijayvu 'rã teko vairã re rive.
 3 'Arandu rupi vy jajapo 'rã nhanderorã,
 mba'emo jaikuaa rupi nhamo'ã atã 'rã.
 4 Jaiko kuaa vy 'rãe opy ja'o'i ha'e javi rupi nhamonyẽ
 opa mba'e porã nhanembovy'aarã.
 5 Imbaraete va'e gui hi'arandu va'e ipo'akave,
 hexaĩ rei va'e gui oiko kuaa va'e mba'emo ojapo kuaave 'rã.
 6 Mba'eta jaikuaa pota vy 'rãe joe nhapu'ã kuaa,
 nhanemongetaarã heta ikuai ramo nhandepo'aka 'rã.
 7 Hi'arandu e'y va'e pe haxy ete 'rã 'arandu oikuaa aguã,
 omboayvua py nombovai kuaai 'rã guive.
 8 Teko vairã re rive onhembopy'a va'e pe ma
 "Nhombo'e vaikue va'e" 'ea 'rã.
 9 Hi'arandu e'ya rupi onhembopy'aa ma jejavya meme,
 jojojai rei va'e re avakue nda'ija'ei 'rã.
 10 Rejexavaia ára py nekangy ri vy ma
 nembaraetea ruxã'i ae.
 11 Peepy pota ke omano aguã katy heraa va'e kuery,
 peraa jepe ojukaa aguã katy ho'a-o'a jogueravy va'e.
 12 Xapy'a rei aipopeje 'rã: "Ndoiroikuaai va'ekue rima",
 teĩ nhandepy'a ha'e javi Rexaa ndoexai 'rã ri ty'y?
 Nhandereko Kuaa potaa ndoikuaai 'rã ri ty'y?
 Ha'e nombopagai 'rã ty'y peteĩ-teĩ oikoague re?^m
 13 Xera'y, he'u ke ei, mba'eta nemoexaĩ 'rã,
 hetãgue guive, mba'eta ndejurupy rupi voi he'ẽmba 'rã.
 14 Ha'e rami ae avi 'arandu voi nemoingo porã 'rã nenhe'ẽ py.
 Ha'e va'e rejou ramo ojapo 'rã nerenonderã oĩ porã aguã rami,
 rearõ reikovya voi ndoaxa rivei 'rã.
 15 Ndee heko vai va'e, nda'evei rema'ẽ mbegue aguã
 heko porã va'e ro gui nemondaxe vy.
 Embovaipa eme ha'e kuery opytu'uaty,
 16 mba'eta heko porã va'e ma sete-kue ho'a rire teĩ opu'ã ju 'rã.
 Ha'e rã heko vai va'e ma jexavaia py 'rãe ho'a.
 17 Nderovaigua ho'a ramo nda'evei revy'a rei aguã,
 onhepyxanga rã nda'evei ndepy'a py rerovy'a rei aguã,
 18 ndereko SENHOR oexa vy ndojou porã'i vy
 nderovaigua gui oipe'a e'y aguã opoxya.
 19 Mba'emo vai apoa kuery káuxa eiko eme nda'evei reia rupi,
 neĩ eroangeko rei eme heko vai va'e ikuaiã,
 20 mba'eta heko vai va'e renonderã ma iporã va'e'y,

ha'e kuery rataendy oguepa rive 'rã.

21 Xera'y, eiko SENHOR ha'e huvixa kuery renonde rejererokyjea rupi.

Enhemoirũ eme opu'ã rei va'e kuery reve,

22 mba'eta ha'e kuery mombaara ou xapy'a 'rã.

SENHOR ha'e huvixa gui imoingo axyarã ou va'e tu mava'e 'rã oikuaa?

Hi'arandu va'e kuery 'arandu regua omombe'u va'ekue oĩa

23 Pova'e ayvu voi 'arandu regua hi'arandu va'e kuery omombe'u va'ekue.

Renhomboayvua py nda'evei peteĩ reepyvea rupi rejoguereko aguã.

24 Heko vai va'e mboeko porãare re

heta va'e kuery voi ijayvu vai 'rã, amboae regua avi nda'ija'ei 'rã okuapy.

25 Ha'e rã heko vai va'e mbopagaare re ma ima'endu'a porãa 'rã, ha'e hexe oi reta 'rã imoingo porãara.

26 Jojuru rayvu va'e rami avi

ayvu porã rupi nhombovaia iporã.

27 Enhea'ã oka rupi mba'emo rejapo aguã,

ereko katupa namba'etyrã,

ha'e gui mae ma ejapo nderorã.

28 Ndero katy'igua re ndeayvu rive eme mba'e py e'ỹ,

embotavy eme guive ndeayvua py.

29 Aipo're eme: "Ha'e va'e xere ojapo vaiague rekovia hexe ju 'rã xee ajapo ha'ekue rami.

Peteĩ-teĩ pe amboekovia 'rã ojapo vaiague re", 're eme.

30 Xee aaxa avy inhate'ỹ va'e mba'ety rupi,

ava hi'arandu e'ỹ va'e uva onhot'ỹague rupi.

31 Ha'e vy aexa rã juuty anho itui,

pyno ojao'ipa ma yvy,

ikora ita guigua voi ivaipa ma.

32 Ha'e nunga aexa vy aikuaa porã pota

vy ajopy xe'arandurã:

33 Xapy'a'i rekeve jave, xapy'a'i nderopeyi vy

repytu'ua py renhekuavã jave ma

34 ou xapy'a 'rã nemomboriauarã imonda va'e rami,

nembojexavaiarã ou 'rã ava guembiporu revegua rami.

Mba'emo re ombojoja reve nhanderekombo'ea oĩa

25

¹ Po rami voi 'arandu regua ayvu Salomão omombe'u rã Judá pygua huvixa Ezequias rembiguai kuery ombopara va'ekue.

- 2 Nhanderuete gueko ndoikuaa ukapai ramo nhamboete,
ha'e rã huvixa kuery ma mba'emo re oikuaa pota porã ramo
nhamboete.
- 3 Huvixa kuery py'a re oĩ va'e jaikuaa va'erã e'ỹ,
yva yvatea ha'e yvy guýry oĩ va'e rami avi.
- 4 Prata gui iky'a oĩ va'ekue oipe'aa ramo
opyta 'rã mba'emo ryrurã apoa pe.
- 5 Huvixa renonde gui heko vai va'e oipe'aa ramo
ipo'akaa oĩ atãve 'rã teko porã rupi anho.
- 6 Enhemboyvate rei eme huvixa renonde,
eĩ eme guive yvatekueve mbyte,
- 7 mba'eta huvixa renonde reĩ jave nemo'yvy'i 'rãgue py
ha'eveve ndevy “Ejuve kyvõ katy” he'i.
Mba'emo nderexa py rexa va'ekue
- 8 nda'evei remombe'upa vyvoi rei aguã nemboayvua py.
Mba'eta opaa py mba'exa 'rã tu rejapo nderovaigua nemoĩ vai
ramo?
- 9 Eikuaa pota ha'e nungakue re ndea katy'igua reve anho'i,
eikuaa uka eme oikuaa uka e'ỹ pyre,
- 10 nerenduare ijayvu rei e'ỹ aguã ndere,
ha'e rexĩmbaa py reĩ vai e'ỹ aguã.
- 11 Ha'leve jave ayvu nhamombe'u va'e ma
maçã ouro guigua prata py ombojeguaa rami avi.
- 12 Namixã ha'e jegua ouro ete'i gui ojapo pyre rami avi,
hi'arandu va'e nhomongetaa ha'leve 'rã ojapyxaka porã va'e pe.
- 13 Mba'emo omono'õa ára py yro'y nhanemoro'yxãmba va'e rami avi
tembiguai ojeroviapy ombovy'a 'rã imondoukaare kuery,
ipato kuery onhe'ẽ py oguerovy'a ramo.
- 14 Mba'emo ome'ẽ aguã re ijayvu rive va'e ma
arai ha'e yvytu oky vy e'ỹ va'e rami avi.
- 15 Nhandevaia rupi e'ỹ nhandeayvu ramo huvixa kuery ojapo 'rã
jajerurea,
nhandeayvu porã'ia ma ombovopa 'rã mba'emo kãgue voi.
- 16 Ei rejou ri vy he'u vaipa eme,
re'u vaipa vy rembojevypa e'ỹ aguã.
- 17 Tereo riaa eme ndero katy'i oĩ va'ea py,
ndejou vai vy ndereroporiatu e'ỹ aguã.
- 18 Avakue guetarã rekokie rive mombe'ua ma
nhomboguaiaty, kyxe ha'e hu'y haimbe va'e rami avi 'rã nhomomba.
- 19 Jajexavaia py ojeroviapy re'ỹ jajeroviaa ma
nhanerã opẽ va'e py jakaru, e'ỹ vy nhandepy vaikue'i py jaguataa
rami avi.

- 20 Iporiau'i va'e oĩa py oporaei rive reia ma
 yro'y teĩ oao omboi va'e rami,
 e'ỹ vy joai py vinagre oikyty va'e rami avi.
- 21 Ndere ija'e e'ỹ va'e kuery okaruxe ramo eme'ẽ ho'u va'erã,
 ijy'uvei ramo eme'ẽ oy'u aguã,
 22 mba'eta ha'e rami vy 'rã rejapo inhakã áry tapyĩ hexakã va'e ramigua
 oendu aguã rami,"
 ha'e rã ndevy pe ma SENHOR ome'ẽ 'rã mba'emo porã.
- 23 Kuaray apu'a'ia katy gui vvyty oky oguerua rami avi
 nhombotavya rupi ijayvu va'e nhombopoxypa 'rãe.
- 24 Opy kunha ivai ja rei va'e reve nhaĩa gui
 ha'eveve 'rã oo apyte áry nhaĩ.
- 25 Tekoa mombyrya guigua ayvu porã omombe'u rã nhaendua ma
 nhandey'uvei reve yro'yxã jay'ua rami avi.
- 26 Heko porã va'ekue ri heko vai va'e pe ojerereko uka va'e ma
 yvu yapo rei ha'e iky'a rei va'e rami avi.
- 27 Nhande ae rive jajejou porã reia ma
 ei ja'u vaipa rã nda'eveia rami avi.
- 28 Avakue ojejoko e'ỹ va'e ma
 petei tetã nda'ikoravei vy oitypa pyre rami avi ikuai.

26

- ¹ Hi'arandu e'ỹ va'e nda'eve ranhei nhamboete aguã,
 kuaray puku py yro'y apĩ ho'aa rami,
 e'ỹ vy mba'emo nhamono'õa ára py oky riae rã nda'eveia rami avi.
- 2 Mba'e py e'ỹ joe ijayvu vaia oaxapa rive 'rã,
 guyra'i ha'e mbyju'i oveve jogueravya rami avi.
- 3 Vakapi ma kavaju peguarã,
 juruxã ma mburika peguarã,
 ha'e rã vvyra rovi'i ma hi'arandu e'ỹ va'e kupe peguarã.
- 4 Hi'arandu e'ỹ va'e embovai eme 'arandu e'ỹa rupi ijayvuague rami,
 ha'e va'e reko rami ndee voi reiko e'ỹ aguã.
- 5 Hi'arandu e'ỹ va'e 'arandu e'ỹa rupi ijayvu rã rembovai 'rãe,
 ha'e ae oikuaapa va'e rami rive onhemoingo e'ỹ aguã.
- 6 Hi'arandu e'ỹ va'e pe ri ayvu nhamombe'u uka vy jajexavai 'rã
 nhandepy rupi nhanhekexĩ, e'ỹ vy veneno jay'u rivea rami avi.
- 7 Hetyma rovaikue va'e oguata aguã nda'eveia rami avi
 arandu regua ayvu rupi hi'arandu e'ỹ va'e ijayvu aguã nda'evei.
- 8 Hi'arandu e'ỹ va'e nda'eve ranhei nhamboete aguã,
 ita hepyve va'e mba'emo vaikue reiaty py omombo va'e rami avi.
- 9 Oka'u va'e opo py juu rakãgue oguerereko aguã nda'eveia rami avi

ⁿ 25.21-22 Apy ma ijayvu nhanderoaigua kuery oxĩmbaa oendu va'e re
 (Romanos 12.20-21).

- arandu regua ayvu rupi hi'arandu e'ỹ va'e ijayvu aguã nda'levei.
 10 Hi'arandu e'ỹ va'e ha'e otekoavy rei va'e kuery omba'eapo aguã ojou
 va'e ma
 hapa va'e nhonhyvõmbaa rami avi.
 11 Hi'arandu e'ỹ va'e ijarakuaa e'ỹague rami ae ikuai va'e ma
 jagua ha'e ae ombojeyague py ju oo va'e rami avi.^o
 12 Rexa ma pa peteĩ ava ha'e ae oikuaa rami rive onhemo'arandu va'e?
 Ha'e va'e gui hi'arandu e'ỹve va'ekue oikuaave 'rã.
 13 Inhate'ỹ va'e ma aipoe'i:
 “Peteĩ guary oiko tape rupi, peteĩ guary oĩ tape'i py”, he'i rive 'rã.
 14 Inhate'ỹ va'e ngupa py itui va'e ma
 okẽ oĩa re ae ojevy-jevy va'e rami.
 15 Inhate'ỹ va'e hy'a py opo'ẽ teĩ
 ndogueru potai 'rã ojuru katy.
 16 Inhate'ỹ va'e ha'e ae oikuaa rami rive
 sete avakue ombovai porã kuaa va'e gui oikuaave merami 'rã.
 17 Jagua oaxa ovy va'e nambi re omoatã va'e ma
 joe rive oikuaa pota va'e reve joo rami.
 18 Inhakã porã e'ỹ va'e jojukaxe vy
 tata ha'e hu'y omombo rive va'e rami,
 19 ha'e rami ae ava oirũ ombotavypa rire teĩ
 “Xeroryai vy rima ha'e rami ajapo”, he'i va'e.
 20 Yxakã e'ỹ ramo tata ogue 'rã,
 ha'e rami ae avi ijayvu vaikue rei va'e ndoikoia py opytu'upa 'rã
 joguero'a rei va'e.
 21 Tapyĩgue ma tapyĩrã, ha'e yxakã ma tatarã oĩa rami avi
 ava ivai ja va'e ojapo 'rã joguero'a rei aguã rami.
 22 Ijayvu vaikue rei va'e ijayvua ma
 tembi'u hee va'e rami oguejy 'rã nhandepy'apy katy.
 23 Porayvua rupi merami ijayvu va'eri ipy'a re mba'emo vai anho oĩ va'e
 ma
 mba'emo ryru yapo guigua hi'áry rupi rive prata py onhovã mbyre
 rami avi.
 24 Porayvu vy e'ỹ ijayvu porã'i merami va'e ma
 opy'a re omoĩ 'rã nhombotavypa aguã rive.
 25 Ndereve ha'e va'e ijayvu porã'i teĩ erovia eme,
 mba'eta ipy'a re oĩ sete-kue otekoavy aguã.
 26 Ha'e va'e onhenhomi 'rã ndajoayvui reia jaikuaa e'ỹ aguã,
 teĩ jaikuaa pavẽ nho 'rã.
 27 Yvy jo'oare ho'a 'rã ha'ekue py ae,

ha'e ita mbojerea áry ae 'rã ojere.

28 Apu rupi rive ijayvu va'e ombojexavai 'rã hendua kuery,
anhetẽ rupi e'ỹ ijayvu va'e ma nhomoingo axy 'rãe.

27 1 Nda'veei ko'ẽ rã guarã rerovy'a ma voi aguã,
mba'eta ndereikuaai mba'e pa oiko 'rãa.

2 Tove amboae kuery tandererovy'a, ndee ae e'ỹ.

Mombyry guigua tandererovy'a, ndee ae 'rãgue py.

3 Ita ma ipoyi va'e, ita ku'i voi voyi avi,

ha'e rami teĩ mokoĩve gui ipoyive va'e ma hi'arandu e'ỹ va'e ipoxya
rupi ijayvua.

4 Ivai ja rei va'e nhomoingo axy 'rã, ojerovia rei va'e voi
nhombojexavai 'rã,

ha'e rã oexa'ã vaikue rei va'e ma mava'e 'rã tu ojoko kuaa?

5 Jajoayvua ndajaexa ukai 'rãgue py

ha'eeve anhetẽ ete va'e rupi nhanhomongeta porãa.

6 Nhanderayvu va'e nhandevy ijayvu ete teĩ ojapo porã 'rã,

ha'e rã nhandere ija'e e'ỹ va'e ma nhandejuru rayvu teĩ jaikuaa 'rã
nhanembotavy vy ria.

7 Hevyatã va'e ma ei retãgue omombo rive 'rã,

ha'e rã inhembayai va'e pe ma iro va'e teĩ he'ẽ 'rã.

8 Ngoo gui mombyry rupi ava oguata rei oikovy va'e ma

guyra'li guaity gui mombyry oveve oikovy va'e rami avi.

9 Nhaneirũ nhanemongeta porã ramo jajou porã 'rã,

azeite ha'e heakuã porã va'e nhanembovy'aa rami avi.

10 Nderexarai rei eme neirũ gui, neĩ nderu irũ gui,

ha'e rã nderegua ro py ma evaẽ eme rejexavaia ára.

Mba'eta ndero katy'i oĩ va'e nepytyvõve 'rã nderegua ae'i mombyry
oĩ va'e gui.

11 Xera'y, ne'arandu ke. Ha'e ramo 'rãe avy'a xepy'a py,

xere ijayvu rei va'e kuery pe ambovai kuaa 'rã guive.

12 Hi'arandu va'e ma mba'emo vai ou rã oexa vy onhemi 'rã,

ha'e rã hi'arandu e'ỹ va'e ma oove tema vy oiko axyve rive 'rã.

13 Orevea rekovia opaga aguã rami opyta va'ekue gui ijao oipe'aa 'rã,

oexa va'ety e'ỹ rekovia onhemoingo va'ekue gui katuve ma oipe'aa
'rã.

14 Aje'ive'i reve ngoo katy'igua pe oxarura atã va'e ma

ijayvu vai va'e rami rive ojeapo.

15 Oky vaipa oiny jave otyky tema va'e ma

kunha ivai ja rei va'e reve joo rami;

16 ha'e va'e nanhamokyrirĩ kuaai 'rã yvytu nanhamombytu'u kuaaia
rami,

ha'e azeite nhandepo py rive nanhanoẽ kuaaia rami avi.

- 17 Ferro guigua ma ferro py ae nhaĩmbe'e,
ha'e rami ae avi avakue oirũ reve nhomombaraete.
- 18 Figo rembypy re opena porã va'e pe ha'eve 'rã hi'a gui ho'u aguã,
ha'e opatô re oikuaa pota porã va'ety ma omboetea 'rã.
- 19 Yy py nhanderova 'ã ojekuaa 'rã,
ha'e rami ae avi nhandepy'a re oĩ va'e ojekuaa 'rã nhandekuaia re.
- 20 Manoa ha'e yvykua vaikue py oĩve tema 'rã,
ha'e avakue rexa voi oexapavexe tema.
- 21 Prata nhamboyku-a py, ha'e ouro tata rupa py jaiky'a'oa rami avi,
nhande voi nhanera'angaa 'rã nhandererovy'aa rã nhaendua py.
- 22 Mba'emo ra'yĩ nhamongu'ia rami avi
hi'arandu e'ỹ va'e re jajeai teĩ,
ndajaipei'ai 'rã ijarakuaa e'ỹa.
- 23 Eikuaa pota porã ke nerymba vexa'i ikuai re,
ha'e epena porã nerymba kuery re,
- 24 mba'eta mba'emo jareko va'e noĩ riaei 'rã,
huvixa po'akaa voi ndoiko riaei 'rã hamymino jevy-jevy kuery
peve.
- 25 Yvyty ikuai va'e gui jai rogue reru aguã rejaya rire
hokypa ju 'rã,
- 26 ha'e rire rereko 'rã vexa'i rague ndeaorã,
ha'e kavara ava gui rejou 'rã yvy repyrã.
- 27 Kavara kunha gui ndoatai 'rã kamby rey'u aguã,
ndero pygua kuery ha'e javi okaru porã aguã,
nerembiguai kunhague ikuai va'e voi.

Arandu regua ayvu joo ramigua e'ỹ-e'ỹ oĩa

- 28** ¹ Heko vai va'e ojava 'rã ovy oakykue monhaa e'ỹ teĩ,
ha'e rã heko porã va'e ma guary rami 'rã ipy'a guaxu.
- ² Yvy re ikuai va'e heko vai rei ramo huvixa kuery nhomboekovia jepi
'rã,
va'eri peteĩ hi'arandu ha'e oiko kuaa va'e oĩ vy
ojapo 'rã ikuai porã ha'e oĩ atã aguã rami.
- ³ Ava iporiaukue oirũ kuery iporiaukue'i avyky reia omomba 'rã,
oky mba'emo aju ogueroxyrypa ha'e neĩ mba'eve ndoejai va'e rami.
- ⁴ Lei rupi e'ỹ ikuai va'e oguerovy'a rei 'rã heko vai va'e reko,
ha'e rã lei rupi ete ikuai va'e ma ndojou porã 'rã.
- ⁵ Avakue heko vai va'e ndoikuaai 'rã mba'e pa teko porã,
ha'e rã SENHOR oeka va'e ma oikuaapa 'rã.
- ⁶ Iporiau e'ỹ va'e teko vai rupi ikuai va'e gui
ha'eveve iporiaukue'i icy'a e'ỹa rupi ikuai va'e.
- ⁷ Lei rupi ta'y oiko va'e ma hi'arandu va'e,

- ha'e rã opa marã rei ikuai va'e reve onhemoirũ va'e ma omoxĩmba rei rã nguu.
- 8 Jokorea ha'e ojou retavexea rupi mba'emo ojouve heravy va'e ma iporiaukue'i mboaxya peguarã ae omono'õ.
- 9 Lei py oĩ va'e re ndojapyxakaxei vy oapyxa omboty va'ekue ma mba'emo re ojerure ára teĩ ixugui ojeguarua 'rã.
- 10 Tape vai rupi heko porã va'e reropiaare kuery ma ha'e kuery ae ho'a 'rã yvykua ojo'oague py, ha'e rã anhetẽ rupi ikuai va'e ma iporã va'e anho 'rã ojou.
- 11 Avakue oguerekopa va'e ha'e kuery ae oikuaa rami ojeupe “Hi'arandupa va'e”, he'i 'rã, ha'e rã iporiaukue'i hi'arandu va'e ma oikuaa pota kuaa 'rã.
- 12 Heko porã va'e ipo'aka ramo ovy'a pavẽ 'rã, ha'e rã heko vai va'e ipo'akave ramo ma avakue onhemimba 'rã.
- 13 Ojejavyague onhomi va'e ndoiko porãi 'rã, ha'e rã ojejavyague omombe'u ha'e oejapa va'e ma oupity 'rã omboaxya aguã.
- 14 Ovy'a ete 'rã Nhanderuede renonde ojererokyjea rupi oĩ atã va'e, ha'e rã inhakã ratã va'e ma ho'a 'rã teko vai py.
- 15 Heko vai va'e guetarã kuery iporiaukue'i va'e re ipo'aka va'e ma guary okororõ, e'ỹ vy urso joguero'a va'e rami avi.
- 16 Huvixa hi'arandu e'ỹ va'e nhombojexavaive rive 'rã, ha'e rã akate'ỹ reia ojou vai va'e ma oikove riae 'rã.
- 17 Avakue tuguy moëa rupi ikuai va'e okanh'y 'rã yvykua katy oo vy. Mava'eve rei tojokoa eme.
- 18 Anhetẽ rupi ikuai va'e oo jepe 'rã, ha'e rã teko vai rupi ikuai va'e ma ho'apa vyvoi 'rã.
- 19 Ovyv'y karaĩ riae va'e ojou reta 'rã mbojape, ha'e rã ovare e'ỹ va'e kuery reve onhemoirũ va'e ma iporiaukue riae 'rã.
- 20 Avakue ojeroviapy va'e omoingo porãa 'rã, ha'e rã oguerekopa aguã re rive nda'eveive va'e ma ndopaga e'ỹi 'rã.
- 21 Peteĩ rive jayvuve ramo nda'evei, mba'eta avakue onhemboapu 'rã peteĩ juru'i mbojape re rive.
- 22 Guexa py oipotapa rei va'e ma omba'e rei-reirã rakykue rupi rive 'rã onha-onha oikovy, va'eri ndoikuaai guive imomboriauarã ou oinya.
- 23 Oapekũ py ijayvu porã rei rive va'e 'rãgue py nhomongeta porã va'e omboeteave 'rã.
- 24 Nguu e'ỹ vy oxy gui imonda vy “Ajevavya e'ỹ” he'i va'e ma nhomombaaty irũ oiko.

- 25 Oipotapa rei va'e ojapo 'rã joguero'apa rei aguã rami,
ha'e rã SENHOR re ojerovia va'e ma oiko porã 'rã.
- 26 Opy'a py ojee ae ojerovia va'e ma hi'arandu e'ÿ va'e,
ha'e rã 'arandu rupi ikuai va'e ma oo jepe 'rã.
- 27 Iporiaukue'i pe mba'emo ome'ẽ va'e pe ma mba'eve ndoatai 'rã,
ha'e rã iporiaukue'i gui ojeova mo'ã va'e re ma ijayvu vaia 'rã.
- 28 Heko vai va'e ipo'akave ovy ramo avakue onhemimba 'rã,
ha'e gui heko vai va'e okanhymba ma rire heko porã va'e hetave
'rã.

- 29** ¹ Ava omongetaa riae teĩ inhakã ratã va'e pe ma
ou xapy'a 'rã heityarã, oo jepe e'ÿ re.
- ² Heko porã va'e heta-etave ramo heta va'e kuery ovy'a 'rã,
ha'e rã heko vai va'e ipo'aka ramo heta va'e kuery ndovy'ai 'rã.
- ³ Ava hi'arandu va'e ombovy'a 'rã nguu,
ha'e rã kunha itavy rei va'e re irũ va'e ma omokanhymba rive 'rã
oguereko va'ekue.
- ⁴ Huvixa heko porã va'e opena porã 'rã yvy re,
ha'e rã imposto re anho oiko va'e ma nhomoingo axy rei 'rã.
- ⁵ Ava ojea katy'igua oguerorya rupi rive oiko va'e ma
nhuã omoĩ oikoaty rupi ae.
- ⁶ Heko vai va'e ojejavya py oĩ nhuã imbo'aarã,
ha'e rã heko porã va'e ma oporai 'rã ovy'aa rupi.
- ⁷ Heko porã va'e oikuaa pota 'rã iporiaukue'i re,
ha'e rã heko vai va'e ma ha'e kuery re ndoikuaa potai 'rã.
- ⁸ Avakue porojoi rei va'e ojapo 'rã tetã ha'e javi rupigua joguero'a
aguã rami,
ha'e rã hi'arandu va'e ma omombytu'u 'rã ipoxy va'e.
- ⁹ Heko vai va'e pe hi'arandu va'e ijayvu ramo
ipoxy, e'ÿ vy jojojai reia gui opytu'u e'ÿ re ae 'rã oiko.
- ¹⁰ Jouguy moëaty kuery nda'ija'ei 'rã anhetẽ rupi ipy'a va'e re,
ha'e vy onhea'ã 'rã oi'pe'a aguã heko porã va'e rekove.
- ¹¹ Heko vai va'e oexa ukapa rei 'rã opoxya,
ha'e rã hi'arandu va'e ma onhenhomi kuaa 'rã.
- ¹² Ayvu anhetẽ e'ÿ va'e re rive huvixa ojapyxaka ramo
hembiguai kuery ha'e javi heko vai 'rã.
- ¹³ Iporiaukue'i ha'e imbojexavaiare pe joo ramigua oiko,
mba'eta mokoïve pe ma SENHOR oiko omoexakã va'e.
- ¹⁴ Iporiaukue'i re huvixa ha'evea rami oikuaa pota va'e
ojapo opo'akaa oĩ atã aguã raka'e rã peve guarã.
- ¹⁵ Yvyra rovi'i py 'rã nhanhomo'arandu, oikuaa aguã,
ha'e rã kyrĩgue ha'e kuery ae oikuaa rami rive ikuai vy omoxĩmba
rei 'rã oxy kuery.

- 16 Heko vai va'e hetave ovy ramo teko vai voi hetave 'rã ovy,
va'eri ha'e kuery okanhymba rã heko porã va'e kuery oexa 'rã.
- 17 Emo'arandu ke ndera'y kuery, ha'e ramo nembovy'a 'rã,
ojapo 'rã nenhe'ẽ py revy'a aguã rami.
- 18 Profeta ayvu nonhendui rã heta va'e kuery opa marã rei 'rã ikuai,
ha'e rã lei rupi ikuai va'e ma ovy'a 'rã.
- 19 Tembiguai ma nomo'aranduai 'rã ayvu py rive,
oendu kuaa rei teĩ nanhonhe'ẽ rendui 'rã.
- 20 Rexa ma pa peteĩ ava oikuaa pota e'ỹ re ijayvu va'e?
Ha'e va'e gui hi'arandu e'ỹve va'ekue hi'aranduve 'rã.
- 21 Nerembiguai kuery kyrĩ'i guive rerory rive rire
raka'eve rã onhemoingoxe 'rã ndera'y ae'i rami.
- 22 Ivai ja rei va'e ojapo 'rã joguero'apa rei aguã rami,
ojerovia rei va'e joapo 'rã otekoavyve aguã rami.
- 23 Onhemboyvate va'e omo'yvyĩ'iave 'rã,
ha'e rã onhe'ẽ py onhemo'yvyĩ'i va'ekue ma omboeteave 'rã.
- 24 Imonda va'e re onhemoirũ va'e ma onhe'ẽ re ae nda'ija'e'i,
ayvu poyi oendu teĩ mba'eve py nonhemombe'ui 'rã.
- 25 Avakue gui okyjea rupi rive ikuai va'e ojejopy uka 'rã nhuã py,
ha'e rã SENHOR re ojerovia va'e ma oĩ atã 'rã.
- 26 Heta 'rã ikuai huvixa ojou porãa aguã rive onhea'ã va'e,
ha'e rã ava mboeko porãarã ma SENHOR gui ae ou.
- 27 Heko porã va'e pe rã heko vai va'e ma ojeguarupy,
ha'e rã heko vai va'e ma ojeguaru 'rã heko porãa rupi oiko va'e
gui.

Agur ayvu oĩa

- 30** ¹Massá pygua Jaque ra'y Agur ijayvuague oĩa:
Amongue aipoe'i: “Xeruete, anhea'ã riae ete ma.
Anhea'ã riae ete ma, Xeruete.
Ha'e rami vy xekane'õ ma.
- 2 Mba'eta xee ma ava rami e'ỹ aikuaa axy raxa,
neĩ ava 'arandua xee ndarekoi,
- 3 ndaikuaai 'arandu,
neĩ Iky'a e'ỹ va'e guigua voi ndaikuaai va'e.
- 4 Mava'e tu yva re oo, ha'e gui oguejy ju?
Mava'e tu opo py ojopy kuaa ta yvytu?
Mava'e tu yy ojokua 'rã oao apy py?
Mava'e tu onhono raka'e yvy ha'e javi, ijapy peve?
Mba'exa tu hery, ha'e ta'y rery?
Ndee nda'u ndereikuaai ri?” he'i 'rã.
- 5 Nhanderuete ayvu ma iky'a e'ỹ va'e meme,

- hexe ojerovia va'e kuery pe mba'emo vai jokoa oiko.
- 6 Emoĩve eme ijayvuague ramigua,
ndevy ijayvu atã e'ỹ aguã, ha'e ijapu va'e reikoa oikuaa e'ỹ aguã.
- 7 Mokoĩ regua re ajerure ndevy,
eme'ẽ e'ỹ eme, aikove teria ja.
- 8 Eipe'a ke xegui anhetẽ rupi e'ỹ aikoa ha'e xeapu reixea.
Eme'ẽ eme xeporiaukue aguã, neĩ arekopa aguã.
Eme'ẽ tembi'u aikotevẽ nhavõ,
- 9 xapy'a rei arekopa ma rire ndegui xerexarai vy
“Mava'e tu SENHOR?” ha'e e'ỹ aguã.
Ha'e rami e'ỹ vy xeporiaukue'i vy xemonda aikovya rupi
Nhanderuete rery iky'a va'ea rami aikuaa uka e'ỹ aguã.
- 10 Tembiguai re ndeayvu rei eme ipatõ renonde,
ha'e va'e ju ndere ijayvu poyi e'ỹ aguã, ha'e repaga aguã rami
reiko e'ỹ aguã.
- 11 Ikuai nguu kuery re ijayvu vai va'e,
ha'e oxy voi ndogueroayvu porãi va'e.
- 12 Ikuai ha'e kuery ae ojeupe ae “Ojejavy va'e'ỹ” he'i va'eri
peteĩgueve ma voi gueko vaia gui ndojeky'a'o ukai.
- 13 Ikuai ojejou porã rei va'e,
onhemboyvate rei va'e ha'e kuery ae oikuaa rami, ha'e yvate rupi
rei oma'ẽ va'e.
- 14 Ikuai kyxe guaxu rami haĩ va'e,
kyxe rami haimbe va'e oguereko
yvy gui omomba aguã iporiaukue'i,
ha'e oipotapa rei va'e kuery, avakue mbyte gui.
- 15 Tuguy pytea ma oguereko mokoĩ guajy,
ha'e va'e ma “Eme'ẽ, eme'ẽ”, he'i va'e.
Ha'e mboapy oiko hevyatã kuaa e'ỹ va'e,
tá, irundy ikuai “Ha'eva ma!” nde'i kuaai va'e.
- 16 Ha'e va'e ma vvyra rupa,
kunha imemby e'ỹ va'e ae,
yvy pirukue yy noĩa,
ha'e tata voi “Ha'eva ma” nde'i va'e.
- 17 Nguu ojojai rei va'e,
ha'e oxy nonhe'ẽ rendui va'e rexa ma
xapirẽ yakã yv'rygua omondoropa 'rã,
ha'e taguato ra'y kuery ho'upa 'rã.
- 18 Mboapy nunga oiko xeivy iporã ete va'e,
tá, irundy ikuai aikuaa e'ỹ va'e:
- 19 ha'e va'e ma taguato yvate rupi oveve oikovy va'e,
mboi ita áry otyryry ovy va'e,

- kanoã guaxu ye'ẽ mbyte rupi oaxa ovy va'e,
 ha'e avakue kunhataĩgue reve joayvua.
- 20 Po rami ma kunha itavy rei va'e reko.
 Okaru ha'e ojuru oiky'a'opa ma vy
 "Mba'eve py ndatekoavyi", he'i 'rã.^p
- 21 Mboapy oiko vvy yta mboryryiarã,
 tá, irundy jaexa vy jaropo'aka va'erã e'ỹ:
 22 ha'e va'e ma tembiguai huvixarã oĩxe va'e,
 hi'arandu e'ỹa rupi tembi'u re hevayatã oikovy va'e,
 23 kunha omenda va'eri oayvupy e'ỹ,
 ha'e gui tembiguai kunha herekoa rekovia ha'e ju onhemoingo
 va'e.
- 24 Irundy regua ikuai vvy re kyrĩ'i va'eri
 hi'arandu va'e kuery gui hi'aranduve va'e:
 25 ha'e va'e ma tay'i, ha'e kuery ma imbaraeete va'e'ỹ va'eri
 kuaray aku py guembi'urã omoĩ porã va'e;
 26 ha'e anguja guaxu ipo'aka va'e'ỹ,
 ha'e rami teĩ ita pa'ũ re ae 'rã hoo;
 27 tuku karu ma huvixa va'e'ỹ va'eri
 oguataa rupi hyxy porã'i 'rã jogueravy;
 28 ha'e gui ambere'i ma nhandepo py jajopy rive'i va'erã,
 teĩ huvixa ro py ae oiko va'e.
- 29 Mboapy ikuai jaexa rã ojejou porã reia rupi oguata va'e,
 tá, irundy onhemboyvate reia rupi ikuai va'e:
 30 ha'e va'e ma guary mymba kuery pavẽ gui imbaraeeteve va'e,
 ha'e neĩ avave gui guakykue katy ojevvy va'erã e'ỹ;
 31 ha'e uru ava opexo omopu'ã rei reve oguata va'e,
 ha'e kavara ava,
 ha'e gui huvixave ma hexe nhapu'ã aguã voi nda'evei va'e.
- 32 Ne'arandua rupi e'ỹ renhemboyvate ri vy,
 e'ỹ vy ndepy'a re mba'emo vairã remoĩ ri vy
 ejoko ndejuru ndepo py.
- 33 Mba'eta kamby nhamomy-momyĩ ramo manteiga ojeapoa rami,
 ha'e oxĩmby rã huguy oëa rami avi,
 ipoxy aguã rami joapo ramo joguero'apa rei 'rã.

Huvixave Lemuel ixy omongetaague

31 ¹ Pova'e ayvu ma Massá pygua huvixave Lemuel ixy ombo'e vy
 ijayvuague regua.

² Xepi'a, mba'e pa aipoa'e 'rã ndevy, xepi'a xeryepy pyguare?

- Mba'e pa ndevy aipoa'e rã, xepi'a anhemboayvu ma voi va'ekue?
- 3 Emboaxa rive eme nembaraetea kunhague mboae káuxa,
emboaxa eme reikoa huvixave reitya kuery pe.
- 4 Lemuel, nda'evei huvixave ha'e rami oiko aguã,
nda'evei huvixave vinho oy'u oikovy aguã,
neĩ iro va'e re rive yvatekueve ikuai aguã,
- 5 rey'ua rupi rive lei gui nderexarai vy
ojexavai rei'i va'e repya gui rejepe'a e'ỹ aguã.
- 6 Iro va'e ma omano rai'i va'e pe anho 'rã nham'e'e,
ha'e vinho ma ipy'a raxy va'e kuery pegua anho,
- 7 ha'e kuery oy'u vy hexaraipa aguã iporiau reia re,
ojexavai reia re riae ima'endu'a e'ỹ aguã.
- 8 Ndeayvu ke ijayvu e'ỹ va'e repya rupi,
openamby e'ỹ ikuai va'e ha'e javi repy aguã.
- 9 Ha'evea rami ke ndeayvu renhomboayvua py,
reikuaa pota porã aguã iporiaukue'i ha'e oipotapa rei'i va'e
pytyvõa rupi.

Kunhague hi'arandu va'e oguerovy'aa

- 10 Mava'e nda'u ojou kuaa 'rã kunha hi'arandu va'e?
Ha'e ramigua ma ita iporãve va'e gui voi ovareve va'e.
- 11 Ha'e va'e re ime ojerovia 'rã okuraxõ py,
ixupe ndoatai 'rã mba'emo repyrã.
- 12 Ome pe ojapo vai rei 'rãgue py ojapo porã 'rã,
ára nhavõ oikovea pukukue re.
- 13 Ogueru 'rã vexa'i rague ha'e nhimbo,
ha'e gui ovy'aa rupi 'rã omba'eapo opo py.
- 14 Kanoã guaxu mba'emo rerua rami avi
mombyry gui 'rã kunha va'e ogueru tembi'u.
- 15 Pytũ rei teri reve opu'ã 'rã
omongaru aguã ngoo pygua kuery,
ha'e guembiguai kuery kunhague pe mba'emo ojapo uka 'rã.
- 16 Mba'etyrã re oikuaa pota porã ma vy ojogua 'rã,
uva renhoĩ onhotỹ 'rã omba'eapoague repykue re ojogua va'ekue.
- 17 Kyre'ỹ py onhemonde vy
omombaraete 'rã ojyva omba'eapo aguã.
- 18 Mba'emo repyrã ojoux ramõ
pyávy teĩ hataendy ndogueti.
- 19 Okuave'e 'rã nhimbo onhemama va'e re,
opo rovai py hi'y re ojopy reve.
- 20 Opo oipe'a 'rã ojexavai va'e
ha'e oipota va'e kuery oipytyvõ aguã.

- 21 Ha'e gui ngoo py ikuai va'e re oma'ẽ vy ndoguerokyjei 'rã yro'y vaipa teĩ,
ao raku py peteĩ-teĩ onhemonde ramo.
- 22 Kunha va'e ojapo avi 'rã onheovã aguã,
ha'e onhemonde 'rã ao porã púrpura guigua py anho.
- 23 Ime ma huvixa kuery omboete pavẽ 'rã,
oyvy re ikuai va'e mongetaa kuery reve oguapy oiny ramo.
- 24 Ta'yxy ma nhimbo porãgue gui ojapo 'rã aorã, ovende 'rã guive,
ku'axã ma mba'emo vendea kuery peguarã voi.
- 25 Ojee omoĩ va'e ma ombaraeterã ha'e omboetepy oiko aguã.
Ha'e rami vy ko'ẽ rã guarã re ma ndojapura rei 'rã.
- 26 'Arandu rupi 'rã ijayvu,
ha'e joayvua rupi nhombo'e kuaa 'rã.
- 27 Opena porã 'rã ngoo pygua kuery re,
ha'e inhate'ỹ reiague re e'ỹ 'rã omongaru.
- 28 Ha'e ramo imemby kuery opu'ãmba vy oxy pe “Ovy'a ete va'e” he'i 'rã okuapy.
Ime voi oguero'vy'a vy aipoe'i 'rã:
- 29 “Kunhague hi'arandu va'e heta ikuai teĩ ndee ma pavẽ gui ne'aranduve va'e”, he'i 'rã.
- 30 Onhemoporãa re ikuai va'e ojekore 'rã, onhemoatyrõa voi opa rive 'rã.
Ha'e rã kunhague SENHOR renonde ojererokyjea rupi ikuai va'e ma oguero'vy'aa riae 'rã.
- 31 Nhanema'endu'a porã 'rã opo py ojapo porãa re,
pavẽ oendua py jarovy'a 'rã oiko porãa.